

Józsa Krisztián

**Az elsajátítási motiváció jelentősége
óvodáskortól fiatal felnőttkorig**

Akadémiai doktori értekezés tézisei

2020

Bevezetés

Az elsajátítási motiváció arra ösztönzi az egyént, hogy megpróbáljon elsajátítani egy olyan készséget, megoldani egy olyan feladatot, amely legalább kismértékű kihívást jelent a számára. Napjainkra számos vizsgálat igazolta, hogy az elsajátítási motivációnak meghatározó szerepe van a kognitív, a szociális és a pszichomotorikus fejlődésben, és szoros kapcsolatban áll az iskolai sikerességgel (Barrett, & Morgan, 2018). Shonkoff és Phillips (2000) az amerikai Nemzeti Tudományos Akadémia egyik jelentésében úgy fogalmazott, hogy az elsajátítási motiváció egy olyan kulcsfontosságú fejlődési konstruktum, amelynek a felmérése minden gyermek fejlődésének a nyomon követéséhez indokolt.

Az elsajátítási motiváció kutatásával több mint húsz évvel ezelőtt kezdtem el foglalkozni. Doktori tanulmányaim elején témavezetőm, Nagy József professzor kezembe adott egy könyvet és azt mondta: „Ennek a könyvnek a témája a pedagógia számára nagyon fontos, írd ebből a PhD dolgozatodat!” A könyv a MacTurk és Morgan (1995) által szerkesztett tanulmánykötet volt az elsajátítási motivációról. Ez a lépés volt az, ami elindított az elsajátítási motiváció kutatásának az útján. A PhD dolgozatomat 2002-ben fejeztem be. Ennek részeként magyarra adaptáltam a DMQ17 (Dimensions of Mastery Questionnaire) kérdőíveket, melyek segítségével pedagógusok és szülők adhatnak értékelést, a tanulók pedig önértékelést az elsajátítási motiváció fejlettségéről. Keresztmetszeti adatfelvétellel vizsgáltam az elsajátítási motívumok életkori változását. Foglalkoztam az eltérően fejlődő gyermekek elsajátítási motivációjának a jellemzőivel, a nemek közötti különbségek kérdésével. Összefüggést tártam fel az elsajátítási motiváció és az elemi alapkészségek, valamint a gondolkodási képességek között.

Az időközben eltelt években végzett vizsgálataim szerves folytatását képezik a PhD értekezésben megkezdett kutatásnak. A fokozatszerzésemet követő években a szakmai munkám természetszerűleg kiszélesedett, azonban mindvégig megmaradt az erős érdeklődésem az elsajátítási motiváció iránt. Törekedtem az elsajátítási motivációval kapcsolatos nyitott kérdések megválaszolására. Fokozatosan szakmai együttműködést építettem ki a témával foglalkozó nemzetközi kutatókkal, és több tanítványom is bekapcsolódott a hazai és a nemzetközi kutatásokba.

Jelen disszertációm a PhD fokozatom megszerzését követően végzett vizsgálataim áttekintése alapján írtam meg. Kutatásaim elsősorban empirikus orientáltságúak, így az elért eredmények is döntő mértékben empirikus vizsgálatokra alapozódnak. E dolgozat elkészítése során arra törekedtem, hogy a fokozatszerzés óta eltelt 17 év alatt végzett vizsgálatok eredményeit monografikus jelleggel mutassam be.

A disszertáció felépítése, kutatási célok

A disszertáció 17 fejezetet tartalmaz, ezeket nyolc tartalmi egységbe rendeztem, amiket római számok jelölnek. A I. rész a dolgozat elméleti kereteit jelöli ki, három fejezetből épül fel. Az 1. fejezetben rövid történeti áttekintést adok az elsajátítási motiváció fogalmának a kialakulásáról, továbbá itt foglalkozom az elsajátítási motiváció definíciójával és más konstruktumokkal való kapcsolatával. A 2. fejezet az életkori változás, a fejlődés kérdésével foglalkozik. Bemutatom a különböző életkori szakaszokban megfigyelhető viselkedési jellemzőket. Az I. rész utolsó, harmadik fejezete a vizsgálati módszerek ismertetésére fókuszál.

A II. részben egy fejezet kapott helyet, amely a család szerepét elemezi az elsajátítási motiváció fejlődésében. A témához kapcsolódó kutatások áttekintése mellett két saját vizsgálatnak az eredményei kaptak itt helyet. Az óvodáskori longitudinális kutatásban az

otthoni érzelmi, fizikai környezet elsajátítási motivációra gyakorolt hatását vizsgáltuk. A másik vizsgálat serdülőkre irányult, ahol azt elemeztük, hogy a gyermeknevelési szokások milyen összefüggést mutatnak az elsajátítási motivációval, valamint az iskolai teljesítménnyel.

A III. rész az elsajátítási motiváció és az iskolai sikeresség kapcsolatával foglalkozik, két fejezet kapott benne helyet. Az 5. fejezetben azt vizsgáljuk, hogy az óvodáskorban mért elsajátítási motiváció – a családi háttér és az intelligenciahányados mellett – milyen mértékben jelzi előre az első és második osztályban mért matematika- és olvasásteljesítményt, valamint a szociális készségeket. A 6. fejezet szintén egy longitudinális kutatást mutat be: óvoda középső csoporttól hatodik osztályig követtük nyomon a gyermekek fejlődését. A nyolc év hosszúságú vizsgálat célja annak elemzése volt, hogy az óvodáskori elsajátítási motiváció miként jelzi előre a későbbi iskolai teljesítményt. Az iskolai teljesítmény mutatójának a tantárgyi osztályzatok mellett a hatodik osztályos Országos kompetenciamérés matematika- és olvasástesztjén elért eredményt tekintettük.

A IV. részben két fejezet kapott helyet, mindkettő az elsajátítási motiváció életkori különbségeinek a kérdésével foglalkozik iskoláskorú gyermekek esetében. A 7. fejezetben kultúrközi összehasonlítást végeztünk amerikai, kínai és magyar tanulók körében. A keresztmetszeti vizsgálat széles életkori spektrumot fedett le, második osztályos kortól tizenkettedik osztályos korig vettek részt benne három ország tanulói. A 8. fejezet egy magyar longitudinális vizsgálat eredményeit mutatja be. Ebben a fejezetben azt elemezzük, hogy az elsajátítási motiváció miként változik negyedik és nyolcadik osztályos kor között. A kutatás fókuszában elsősorban az állt, hogy milyen egyéni különbségek vannak a változásban a tanulók, valamint az iskolai osztályok között.

Az V. részben az elsajátítási motiváció iskolai tanuláshoz kötődő dimenzióival foglalkozunk. Bemutatjuk a terület vizsgálatára kidolgozott kérdőívünket. A 9. fejezet fókuszában az angol és német mint idegen nyelvhez kapcsolódó elsajátítási motiváció áll. A fejezet célja az új mérőeszköz pszichometriai mutatóinak az elemzése, továbbá az idegen nyelvi elsajátítási motiváció empirikus leírása. A keresztmetszeti vizsgálatba 4–10. évfolyamos tanulók kapcsolódtak be. A 10. fejezet a matematika, az olvasás, a természettudomány, az angol mint idegen nyelv, a rajz és az ének-zene esetében vizsgálja a területspecifikus elsajátítási motivációt. A fejezetben ismertetett keresztmetszeti vizsgálatban 4., 6., 8. és 10. osztályos magyar és tajvani diákok vettek részt. Elemzéseinkben összehasonlítást végzünk a két ország tanulói között.

A VI. részben szereplő 11. fejezetben egyetemisták elsajátítási motivációját elemezzük. Az empirikus vizsgálatához a felnőttek elsajátítási motivációjának mérésére kidolgozott kérdőívet használtuk, melyet magyar nyelvre adaptáltunk. Az elsajátítási motivációt a felsőoktatási sikeresség egyik lehetséges összetevőjeként tekintjük. A nemzetközi összehasonlító vizsgálatban négy ország egyetemistái vettek részt: Ausztrália, Banglades, Irán és Magyarország hallgatói.

A VII. részt három fejezet alkotja, ezek elsősorban kérdőívfejlesztéssel, pszichometriai kérdésekkel foglalkoznak. Az Elsajátítási motiváció kérdőív DMQ17 néven ismert változata több mint 20 éven át volt meghatározó vizsgálati eszköz a nemzetközi kutatásokban. A kérdőív felhasználásával jelentős eredmények születtek. E vizsgálatok ugyanakkor rámutattak a kérdőív továbbfejlesztésének, átdolgozásának a szükségességére is. E kérdéskörhöz kapcsolódóan nagymintás elemzés keretében vizsgáltuk az eszköz faktoriális validitását. Ennek az elemzésnek az eredményeit foglalja össze a 12. fejezet. A 13. fejezet ugyancsak módszertani kérdéssel foglalkozik, a Likert-típusú állításokat elemzi. A negatív, fordított szövegezésű Likert-állítások megbízhatóságának a kérdését járja körbe. Ez a két fejezet előkészítést adja a 14. fejezetnek, amiben az átdolgozott Elsajátítási motiváció kérdőívvel végzett vizsgálatunk eredményeit mutatjuk be.

Az átdolgozott kérdőív a DMQ18 nevet kapta. Az új DMQ-val végzett első kutatásban magyar óvodások elsajátítási motivációját értékelték az óvónők. Az első vizsgálatunk tapasztalataira alapozva a DMQ18-nak több nyelvi adaptációja is elkészült. A DMQ18 új eredményeinek az összefoglalásaként egy szerkesztett tanulmánykötetet jelentettünk meg (Morgan, Liao, & Józsa, 2020).

Az informatikai eszközök fejlődése új utakat nyitott meg az elsajátítási motiváció kutatásának a területén is. Ezzel a kérdéskörrel foglalkozik a VIII. rész három fejezete. A 15. fejezetben áttekintjük azokat az új módszereket, amelyek megjelentek a tanulási motiváció kutatása terén. Foglalkozunk a számítógép-alapú kérdőíves vizsgálatok előnyeivel, hátrányaival. Röviden áttekintjük a digitális világ adta új lehetőségeket. A 16. fejezet két olyan vizsgálat tapasztalatait foglalja össze, ahol az Elsajátítási motiváció kérdőíveket online környezetben vettük fel. Az egyik vizsgálatnál a kérdőív állításainak szimpla digitalizálását valósítottuk meg, míg a másik vizsgálatnál vizuális és auditív elemekkel is segítettük a kérdőív megértését. A disszertáció utolsó, 17. fejezete egy óvodások és kisiskolások számára kidolgozott új vizsgálati eszközt mutat be. A FOCUS (Finding Out Children's Unique Strengths) nevű teszt játékos feladatokkal méri a gyermekek elsajátítási motivációját.

Elméleti háttér

Az elsajátítási motivációval kapcsolatos kutatások Robert White 1959-ben megjelent munkájában gyökereznek. White alapjaiban újította meg a tanulási motiváció értelmezését. Az ő elméleti felvetéseiből kiindulva dolgozták ki az önjutalmazó (intrinzik) motivációval kapcsolatos nézeteket, melyek elvezettek az elsajátítási motiváció fogalmának a megszületéséhez. White tanulmányában bevezette a kompetencia fogalmát, melyet a környezettel való hatékony interakció képességeként határozott meg. Az ember a környezettel való interakció képességét hosszantartó folyamat során sajátítja el, ezért White feltételezi, hogy a kompetenciának motivációs összetevője is van. Feltételezi, hogy ez a motiváció nem tulajdonítható egyértelműen olyan erőforrásoknak, amiket drive-oknak neveznek. Úgy véli, az embernek veleszületett igénye van kompetenciáinak növelésére. Ezzel magyarázható, hogy a kétéves gyermek „tökéletes” várat szeretne építeni, a felnőtt pedig „mesteri” szakács, kártyajátékos, horgász szeretne lenni. White szerint az embereknek, eltérően az alacsonyabb rendű állatoktól, veleszületett igényük van arra, hogy sokat megtanuljanak arról, hogyan foglalkozzanak, hogyan küzdjenek meg a környezetükkel. Ez a veleszületett kompetencianövelési hajlam alapvető szerepet tölt be az egyén adaptívításában, fejlődésében. Ennek a motivációs aspektusnak a megnevezésére az effektancia kifejezést javasolja. Az effektancia motivációt idegi (neurogén) eredetűnek tételezi.

White (1959) elméleti megfontolásokat tett az elsajátítási motívumok létezésével kapcsolatban. Ezt követően az empirikus kutatások közel két évtizedet vártak magukra. Az empirikus kutatások megindulásában jelentős szerepe volt Leon J. Yarrow-nak. A szakirodalom Yarrow-t tekinti a kisgyermekkor elsajátítási motiváció első jelentős empirikus kutatójának (Barrett, & Morgan, 2018; Morgan, Józsa, & Liao, 2017). Az elsajátítási motivációval foglalkozó kutatások meghatározó hányada az ezredfordulóig csecsemő- és kisgyermekkorra irányult. Az iskolás és felnőttkori vizsgálatokra elsősorban az utóbbi két évtizedben került sor.

Az irodalom áttekintése alapján úgy tűnik, hogy az elsajátítási motiváció első igazt meghatározása George A. Morgantól és munkatársaitól származik (1990). Tanulmányukban az elsajátítási motiváció olyan „pszichológiai mozgatóerő, ami arra ösztönzi az egyént, hogy önállóan, koncentráltan és kitartóan próbálkozzon olyan probléma, feladat megoldásán, készség elsajátításán, ami legalább kismértékben kihívást jelent a számára”

(Morgan, Harmon, & Maslin-Cole, 1990, p. 319). „Az elsajátítási motiváció többdimenziós, intrinzik pszichológiai ösztönző, amely arra készteti az egyént, hogy kitartó legyen olyan készségek elsajátításában, olyan feladatok megoldásában, amelyek legalább kisfokú kihívást jelentenek az egyén számára” (Barrett, & Morgan, 1995, p. 58). Definíciójukban tehát összetett pszichikus rendszerként határozzák meg az elsajátítási motivációt. Ennek két fő komponensét különítik el: (1) az instrumentális/eszközi és (2) az expreszív/érzelmi összetevőt. Az instrumentális oldalnak további komponenseit határozzák meg attól függően, hogy az elsajátítási motiváció megnyilvánulásának tekintett kitartó próbálkozás milyen viselkedésben jelenik meg: (a) feladatokban, (b) szociális kapcsolatokban, (c) motoros tevékenységekben.

Vizsgálati módszerek

A dolgozat 18 empirikus kutatás eredményeit foglalja össze. E kutatások az elsajátítási motiváció különböző aspektusait vizsgálták bölcsődések, óvodások, iskolások és egyetemisták körében. Az adatfelvételekben összesen több mint 15.000 fő vett részt. A fejlődésvizsgálatok során longitudinális és keresztmetszeti adatgyűjtésekre is sor került. Az elsajátítási motiváció jellemzésére kérdőíves módszert, megfigyelés során gyűjtött adatokat, valamint játékos feladatok számítógépes megoldása során rögzített adatokat is felhasználtunk. A kérdőíves vizsgálatok esetében a tanulók és az egyetemisták önjellemzése mellett pedagógusi és szülői jellemzéseket is elemeztünk. Kultúrközi összehasonlító vizsgálatok során a magyar tanulók adatait kínai és amerikai, egy másik vizsgálatban pedig tajvani gyerekekével hasonlítottuk össze. Az egyetemisták körében végzett vizsgálat eredményeit ausztrál, bangladesi és iráni egyetemistákéval vetettük össze. Az elsajátítási motiváció vizsgálata mellett további mérőeszközöket is felhasználtunk. Az otthoni környezet jellemzésére a HOME leltárt (Home Observation for Measurement of the Environment), a szülők gyermeknevelési szokásainak a vizsgálatára a Szülői bánásmód kérdőívet (PBI, Parental Bonding Instrument) és a Gyermeknevelési kérdőívet (CMBI, Child-Mother Bonding Instrument) alkalmaztuk. A tanulók iskolai eredményességének a mérésére a különböző vizsgálatokban több mutatót is felhasználtunk: DIFER készségek mérése, olvasás- és matematikatesztek, Országos kompetenciamérés eredményei, tantárgyi osztályzatok.

Több új mérőeszköz kidolgozására került sor. Az *Elsajátítási motiváció kérdőíveket* továbbfejlesztettük, létrehoztuk az új változatokat (DMQ18). Kidolgoztunk a *Tantárgyi elsajátítási motiváció kérdőívet* (SSMMQ, Subject Specific Mastery Motivation Questionnaire) Sor került egy számítógép-alapú mérőeszköz (FOCUS, Finding Out Children's Unique Strengths) kifejlesztésére, amely játékos feladathelyzetben vizsgálja az óvodás és kisiskolás gyermekek elsajátítási motivációját. Magyarra adaptáltuk a *Felnőtt elsajátítási motiváció kérdőívet* (DAMMQ; Dimensions of Adult Mastery Motivation Questionnaire). Elemeztük ezeknek a mérőeszközöknek a reliabilitását és validitását.

Eredmények

A dolgozat 4–17. fejezetei mutatják be az új kutatási eredményeket. Itt, a tézisekben abban a sorrendben tekintem át ezeket, ahogyan a disszertációban a fejezetek egymást követik. Az eredményeket bemutató első fejezet a család szerepével foglalkozik. A klasszikus motivációelméletek a tanulási motivációt, a tanulási motívumok működését, fejlődését elsősorban az egyén személyes jellemzőjeként kezelték. Viszonylag kevés figyelmet fordítottak azokra a társas folyamatokra, melyekben a motívumok működése zajlik. A

motiváció ugyanakkor nem tekinthető csupán az egyén jellemzőjének, hiszen az az adott társas környezetben (szociális kontextusban) cselekvő egyént jellemzi. A motívumok működése nem ragadható ki abból a társas környezetből, amiben a tanulás zajlik (Józsa, & Fejes, 2010; Réthyné, 2001).

A csecsemő- és koragyermekkorai empirikus vizsgálatok az elsajátítási motiváció viszonylag alacsony időbeli stabilitását mutatták. Ez alapján feltételezték, hogy környezeti hatásokra jelentős mértékben módosul. Feltételezett továbbá, hogy az elsajátítási motiváció az intellektusnál képlékenyebb, formálhatóbb, legalábbis ebben az életkorban (MacTurk, Morgan, & Jennings, 1995). Butterfield és Miller (1984) fejlesztő programjának sikerült szignifikánsan növelnie egyéves korban a kisgyermekek feladatorientált kitartását. Ez a vizsgálat az elsajátítási motiváció formálhatóságára hívta fel a figyelmet. Ez pedig arra mutat rá, hogy fontos szerepe lehet a gyermeket körülvevő környezetnek, például az otthoni, családi jellemzőknek.

Bölcsődés korú magyar gyermekek körében igazoltuk, hogy kapcsolat áll fenn az otthoni környezet jellemzői és a gyermek elsajátítási motivációja között (Józsa, Nyitrai, & Podráczky, 2018; Nyitrai, Podráczky, & Józsa, 2019). Óvodás gyermekek körében ugyancsak igazoltuk ennek a kapcsolatnak a meglétét (Kis, & Józsa, 2019). Mind a bölcsődei, mind az óvodai vizsgálatokban a HOME leltárt (Home Observation for Measurement of the Environment) használtuk a gyermek otthoni környezetének jellemzésére. Longitudinális elrendezésben elemeztük az otthoni környezet és az elsajátítási motiváció kapcsolatát óvodás gyermekek körében (Kis, & Józsa, 2019). A vizsgálat első adatfelvételére középső csoport elején, a másodikra pedig 20 hónappal később, nagycsoport végén került sor. 77 gyermekről állt rendelkezésre mindkét mérés összes változója. Ezek az eredményeink igazolták, hogy a DMQ-val mért elsajátítási motiváció prediktív erővel bír a későbbi életkorban, feladathelyzetben mutatott elsajátítási motivációra. Vizsgálati eredményeink alapján feltételezhetjük, hogy az óvodások otthoni érzelmi-fizikai környezetének alakításával lehetőség van a gyermekek elsajátítási motivációját, kitartását befolyásolni. Mód kínálkozhat az otthoni környezeten keresztül az elsajátítási motiváció, ezáltal pedig az iskolai teljesítmény befolyásolására, erősítésére. Óvodai keretek között Hashmi, Seok és Halik (2017) vizsgálata bizonyította, hogy az elsajátítási motiváció erősíthető.

Empirikus vizsgálatunkkal igazoltuk a szülők gyermeknevelési szokásának szerepét az elsajátítási motiváció és az iskolai sikeresség alakulásában. A feltételezett összefüggések vizsgálatára SEM modellt állítottunk fel. Modellünkben azt feltételeztük, hogy a szülők iskolai végzettségéből következtetni lehet a szülői nevelési szokásokra, a szülői nevelési szokásokból következtetni lehet az elsajátítási motiváció alakulására, az elsajátítási motiváció alakulásából pedig következtetni lehet az iskolai teljesítményre. A szülők gyermeknevelési szokásai mind direkt, mind indirekt módon –az elsajátítási motiváción keresztül – befolyásolják a gyermek teljesítményét. Azt feltételeztük, hogy a szülők iskolai végzettsége az elsajátítási motiváción keresztül egyrészt indirekt módon befolyásolja a gyermekek teljesítményét, de ez a hatás direkt módon is kimutatható. A mintát 296 hetedik osztályos tanuló és édesanyja alkotta (Józsa, Kis, & Barrett, 2019). Az eredmények alapján azt látjuk, hogy az elsajátítási motiváció mediátor változóként közvetít a szülői hatások és az iskolai teljesítmény között. A gyermeki autonómia támogatása és a szülői szeretet, törődés lehet az egyik módja annak, hogy segítsük az elsajátítási motiváció fejlődését. A szülői túlvédés és korlátozás negatívan befolyásolja az elsajátítási motivációt. A szülők neveléssel kapcsolatos vélekedései lehetnek például azok a tényezők, melyeknek a változtatására kísérletet lehet tenni a beavatkozó programok során. A szülő-

ket arra kell biztatni, hogy támogassák gyermekeik akaratának szabad kifejezését, továbbá gyermekeikkel folytatott interakcióik során legyenek gondoskodóak, biztosítsanak meleg légkört.

Az iskolakészültség fontosságát számos vizsgálat igazolta (Bornfreund, McCann, Williams, & Guernsey, 2014). Azok a gyermekek, akik az olvasást és írást, valamint a matematikai készségeket megalapozó előfeltétel-készségek nélkül kezdik el az iskolát, súlyos nehézségekkel kell, hogy szembenézzenek (lásd például Burchinal, Magnuson, Powell, & Hong, 2015; Snow, 2006; Tymms, Jones, Albone, & Henderson, 2009). Az elsajátítási motiváció iskolai sikerességben betöltött szerepe nyilvánvalónak tűnhet, ennek ellenére ritkán vizsgálták mint kisgyermekkori iskolakészültségi tényezőt. Az iskolai teljesítménnyel való összefüggésére is kevés korábbi kutatást találhatunk a szakirodalomban. Ezért vizsgálatainkban fokozott hangsúlyt helyeztünk az elsajátítási motiváció és az iskolai sikeresség kapcsolatának a feltárására.

Longitudinális elrendezésben vizsgáltuk az elsajátítási motiváció és az iskolai teljesítmény kapcsolatát (Józsa, & Barrett, 2018). Az elsajátítási motivációra mint az iskolai tanulás előfeltételére tekintünk: az óvodás korban mért elsajátítási motiváció hatását elemeztük az első és második osztályos iskolai mutatókra. A vizsgálat kezdetén a gyermekek (N=327) átlagéletkora 5 év volt. Óvónőket kértünk, hogy értékeljék a gyermekek elsajátítási motivációjának affektív aspektusait, valamint a kortárskapcsolatokra irányuló instrumentális aspektusokat (kortárskapcsolat elsajátítási motiváció). Első és második osztályos korban a matematika- és olvasásteljesítmény mellett a szociális készségeket vizsgáltuk. Az eredmények igazolták, hogy az elsajátítási motivációnak jelentős prediktív ereje van az első és második osztályos korban mérhető matematika- és olvasásteljesítményre, valamint a szociális készségekre. A vizsgálat felhívta a figyelmet az elsajátítási motiváció szociális és érzelmi tényezőinek a fontosságára.

Egy másik vizsgálatunkban az első osztályos iskolaválasztás során megjelenő szelekciós mechanizmust elemeztük egy nagyváros összes elsős osztályának (13 iskola 449 tanulója) a bevonásával (Józsa, & Hricsovinyi, 2011; Hricsovinyi, & Józsa, 2018). Az eredmények megmutatták, hogy a saját iskolakörzetükből elvándorló gyermekek fejlettebb elemi alapkészségekkel, továbbá erősebb elsajátítási motívumokkal és jobb családi háttérrel rendelkeznek. Az eltérő fejlettségű készségeknek és motívumoknak köszönhetően eltérő feltételekkel indulnak a gyermekek a különböző iskolákban. A beiskolázási szelekció felerősíti az iskolák tanulói közötti kognitív és motivációs különbségeket.

Az elsajátítási motiváció prediktív erejét egy hosszabb időszakot átölelő vizsgálat keretében is igazoltuk. Azt vizsgáltuk, hogy az óvodai elsajátítási motiváció milyen mértékben határozza meg a nyolc évvel későbbi, hatodik osztályos iskolai teljesítményt. A teljesítményt három mutatóval mértük: a tanulmányi átlaggal, valamint az Országos kompetenciamérés matematika- és olvasástesztjén nyújtott teljesítménnyel. A vizsgálatban összesen 498 gyermekről álltak rendelkezésünkre mindkét adatfelvételi pont adatai. Az elsajátítási motiváció mellett az elemzésekbe a szülők iskolázottságát és a gyermekek óvodáskorban mért IQ értékét is bevontuk mint független változót. A sztenderdizált OKM tesztekkel mért teljesítményt legnagyobb mértékben az IQ magyarázza, második helyen az értelmi elsajátítási motívum áll, a szülők iskolázottságának pedig a legkisebb a magyarázóereje. Ezzel szemben a tanulmányi átlagnál és a továbbtanulási szándéknál a szülő iskolázottságának a magyarázóereje a legerőteljesebb, második helyen az értelmi elsajátítási motívum áll, míg az IQ magyarázóereje a legkisebb a három változó közül. Összegzésként megállapítható, hogy minél erősebb elsajátítási motiváció figyelhető meg egy gyermeknél óvodában, annál jobb lesz a későbbi iskolai teljesítménye. Ezt a magyarázóerőt olyan erős változók bevonása mellett is ki lehetett mutatni, mint az intelligencia és a szülők iskolázottsága.

Az elsajátítási motiváció életkori változását kultúrközi összehasonlítás keretében vizsgáltuk. A motiváció öt dimenziójának (értelmi, motoros, kortárskapcsolati, felnőttkapcsolati, érzelmi) életkori különbségeit vizsgáltuk a tanulók önértékelései alapján három meglehetősen különböző kultúrában, az amerikaiban, a kínaiakban és a magyarban (Józsa, Wang, Barrett, & Morgan, 2014). Keresztmetszeti elrendezéssel, három adatbázist állítottunk össze a DMQ skáláinak a segítségével az amerikai (N=200), a kínai (N=1465) és a magyar (N=8124) vizsgálat alapján, amelyekben összesen 9789 fő 7–19 éves tanuló vett részt. A vizsgálat igazolta, hogy az elsajátítási motiváció az általános iskolától a középiskoláig terjedő időszakban három eltérő kultúrában is csökkenő tendenciát mutat. Az elsajátítási motivációt valószínűleg számos kontextuális tényező befolyásolja. Az egyes társadalmi és kulturális csoportok elvárásokat fogalmazhatnak meg a szükséges erőfeszítés mértékével és a teljesítménnyel kapcsolatban, és ezek az elvárások eltérőek lehetnek bizonyos szubkultúrákra nézve, például nemek vagy szocioökonómiai státusz szerint is. Mindemellett a motiváció életkori változását egy kultúrákon átívelő univerzalitás jellemzi.

A pedagógia szemszögéből nézve eredményeink arra hívják fel a figyelmet, hogy különösen a nyugati kultúrákban, fontos lenne az iskolai munkába befektetett erőfeszítés és kitartás, valamint az iskolai siker értékének a hangsúlyozása, hiszen szoros összefüggés áll fenn az elsajátítási motiváció és az iskolai teljesítmény között. Emellett a tanároknak arra is figyelmet kell fektetniük, hogy az egyes kultúrákból származó gyermekek attitűdje, motivációja, énképe eltérő lehet. Az elsajátítási motiváció kultúrközi tanulmányozása révén még alaposabban megismerhetjük a konstruktum működését, és felmérhetjük, mennyire általános érvényű különböző kulturális kontextusokban. Így megeremthetjük annak alapjait is, hogy tanulmányozhassuk, hogyan alakítják az elsajátítási motivációt a különböző kulturális gyakorlatok és nézetek, továbbá nemcsak számba vehetjük, de lehetséges magyarázatokat is találhatunk egy-egy kultúrák közötti különbségekre.

Az elsajátítási motiváció életkori változását egy olyan hazai longitudinális kutatás keretében is megvizsgáltuk, amely négy évet átfogva, 10–14 éves kor (4. és 8. osztály) között követte nyomon a tanulók értelmi elsajátítási motívumának a változását (Józsa, 2013; Józsa, & Morgan, 2014). A kutatásban 25 iskola vett részt, mindegyikből egy-egy osztály, összesen 372 tanuló. A vizsgálat megerősítette a korábbi keresztmetszeti adatfelvételek eredményeit: az iskolai kontextusban tapasztalható motiváltság számottevő mértékben romlik ebben az életkorban. Hosszmetszeti vizsgálatunk adatai ugyanakkor arra is rámutatnak, hogy nem szükségszerű az iskolai évek alatt a motiváció csökkenése. A tanulók harmadának nem változott számottevő mértékben a motiváltsága, 6%-uk esetében pedig jelentős mértékben nőtt. A keresztmetszeti vizsgálatok eredményeként megfogalmazott csökkenés a tanulók 61%-ra igaz.

Az elsajátítási motívum erőssége és az iskolai tanulás sikerességét jelző tanulmányi átlag között közepes erősségű az összefüggés. A motiváltság életkori változása kapcsolatban áll az iskolai osztályzatokban bekövetkező változásokkal: az osztályzatok romlása együtt jár a motiváltság romlásával. Mindemellett a jó és a kevésbé jó osztályzatokkal rendelkező tanulók esetében egyaránt megfigyelhető és azonos mértékű a motiváltság csökkenése. Habár kivétel nélkül minden osztály esetében igaz volt, hogy csökkent az elsajátítási motívum osztályra jellemző átlagos erőssége, a csökkenés mértékében szignifikáns különbségek voltak. Az osztályok felében volt legalább egy olyan tanuló, akinek növekedett a motiváltsága. A vizsgálatban részt vevő osztályok között kimutatott jelentős különbségek egyértelműen ráirányítják a figyelmet arra, hogy a pedagógusoknak, az osztálytermi folyamatoknak meghatározó szerepe lehet a tanulók, az osztályközösségek motiváltságának az alakulásában.

Az iskolai gyakorlat szempontjából ezt jelentős eredménynek tartjuk, hiszen rámutat annak az elvi és gyakorlati lehetőségére, hogy a motiváció csökkenése nem szükségszerű, sőt növekedhet is a motiváltság az iskolai évek alatt. Így feltételezhető, hogy egy megfelelően kidolgozott és hozzáértően alkalmazott motiváltságot erősítő, motívumfejlesztő programmal eredményesen be lehet avatkozni a tanulók motiváltságának az alakulásába. Jó példa lehet az ez irányú első hazai lépésekre egy hátrányos helyzetű tanulók körében megvalósult fejlesztő program (Fejes, 2012). Szükségesnek látjuk minél több ilyen program kidolgozását és a hazai közoktatásba való bevezetését.

Az elsajátítási motivációt Barrett és Morgan (1995, 2018) többdimenziós konstruktnak tételezik. Az iskolai dimenziókkal azonban nem foglalkoznak. Definíciójuk alapján ugyanakkor feltételezhetjük, hogy az elsajátítási motivációnak vannak az iskolához kötődő dimenziói is, a motiváció erőssége eltérő lehet különböző tantárgyak esetén. Ezért olyan új skálákat dolgoztunk ki, amelyek az elsajátítási motiváció tantárgyspecifikus dimenzióit mérik, létrehoztuk az SSMMQ kérdőívet. A kérdőív Likert-kérdőívtételeket tartalmaz, amelyek a következő tantárgyakra vonatkoznak: olvasás, matematika, természettudomány, angol és német mint idegen nyelv, ének-zene és rajz. A tantárgyspecifikus elsajátítási motiváció első vizsgálatának az eredményei a Nikolov Marianne tiszteletére összeállított tanulmánykötetben jelentek meg (Józsa, 2014). A születésnapjához kötődően az idegen nyelv tanulásához kapcsolódó elsajátítási motiváció vizsgálatával foglalkoztunk. Célunk az angol és a német nyelvi elsajátítási motiváció mérésére kidolgozott skálák elemzése volt. A mérésben 4., 6., 8. és 10. évfolyamos tanulók vettek részt. Összesen 775 gyermek, évfolyamonként egyenletes eloszlásban. Az angol és a német nyelvi elsajátítási motiváció mérésére létrehozott skálák magas reliabilitásúnak bizonyultak. Az idegen nyelvi elsajátítási motiváció esetében – az elsajátítási motiváció többi dimenziójához hasonlóan – csökkenést tapasztaltunk az iskolai évek előrehaladtával. Az angol esetében a csökkenés számottevően kisebb, mint a németnél. Az angol és a német nyelvi elsajátítási motiváció erőssége, valamint az adott nyelvből kapott iskolai osztályzat között közepes erősségű összefüggést kaptunk. Ez az eredmény erősen valószínűsíti, hogy az elsajátítási motivációnak fontos szerepe van az iskolai nyelvtanulásban. Emellett összhangban van azzal a DMQ-val végzett korábbi kutatással, amiben az értelmi elsajátítási motívum és az iskolai osztályzatok között közepes erősségű korrelációkat kaptunk (Józsa, & D. Molnár, 2013).

Az elsajátítási motiváció tantárgyspecifikus dimenzióinak következő vizsgálatában magyar és tajvani diákok összehasonlító vizsgálatát végeztük el. Az SSMMQ kérdőívet az eredeti magyar nyelvű verzióról angolra, majd kínaira fordítottuk le. A vizsgálatban 4., 6., 8. és 10. osztályos magyar (N=1359) és tajvani (N=623) tanulók vettek részt (Józsa, Kis, & Huang, 2017). Az elsajátítási motivációt hat tantárgyhoz/területhez kapcsolódóan mértük: olvasás, matematika, természettudomány, angol mint idegen nyelv, ének-zene és rajz. A hat tantárgyspecifikus skála összértéke mutatja meg az iskolai elsajátítási motivációt. Emellett az iskolai elsajátítási öröm mérésére is összeállítottunk egy skálát. A 4. és 8. évfolyam között a legtöbb tantárgyi elsajátítási motívum, az iskolai elsajátítási öröm, továbbá az iskolai elsajátítási motiváció csökkenést mutatott mindkét országban. Az angol mint idegen nyelv esetében azonban sem a magyar, sem a tajvani mintában nem történt csökkenés a 6. és 10. osztály között. A magyar tanulók magasabbra értékelték a motivációjukat minden tantárgyban (kivéve az ének-zenét), emellett az elsajátítási öröme és az iskolai elsajátítási motivációjukra is magasabb értékelést adtak, mint tajvani társaik. Az eredmények alapján összefoglalóan úgy látjuk, hogy a kidolgozott mérőeszközök alkalmasak későbbi kutatásokban történő felhasználásra. Indokoltnak látjuk a tanulók területspecifikus elsajátítási motivációjának a további kutatását. Úgy véljük, hogy a

terüleetspecifikus elsajátítási motiváció szorosabb kapcsolatban állhat az adott terület/tananyag tanulásának a sikerességével, mint az általános elsajátítási motiváció.

A felnőttek elsajátítási motivációjának a vizsgálatára Doherty-Bigara és Gilmore (2015) dolgozott ki új kérdőívet (*Dimensions of Adult Mastery Motivation Questionnaire*, DAMMQ). A kérdőívet magyar nyelvre adaptáltuk. Ennek alkalmazásával összehasonlítottuk ausztrál, bangladesi, iráni és magyar egyetemi hallgatók elsajátítási motivációját. A kérdés az volt, hogy vajon a négy eltérő kultúrájú ország egyetemistáinak mennyiben mutat eltérést az elsajátítási motiváció mintázata (Gilmore, Islam, Younesian, Bús, & Józsa, 2017). A vizsgálatban 469 fő, 18–29 éves egyetemi hallgató vett részt Ausztráliából (N=137), Magyarországról (N=123), Bangladesből (N=122) és Iránból (N=87). A mérőeszköz mind a négy kultúrában elfogadhatóan jó pszichometriai mutatókkal rendelkezett. A négy különböző ország egyetemistáinak az összehasonlításából arra következtethetünk, hogy jelentős hasonlóságok vannak a hallgatók önbevallásán alapuló elsajátítási motivációban az egyes kultúrákban. Ez pedig alátámasztja az elsajátítási motiváció mint elméleti konstruktum univerzalitását. Kutatások igazolták, hogy óvodás- és iskoláskorban az elsajátítási motiváció megbízhatóan előrejelzi a tanulás sikerességét. Feltételezzük, hogy hasonlóan fontos szerepe van az egyetemisták esetében is, ennek igazolása azonban további kutatások feladata.

A DMQ17 kérdőív 1997-től volt használatban. Segítségével közel 20 000 gyermek vizsgálatára került sor. A gyermekek életkora 6 hónaptól egészen 19 évesig terjedt. Ebbe beletartozik több mint 1 000 atipikusan fejlődő gyermek, továbbá több mint 500 hátrányos helyzetű, alacsony szocioökonómiai státusszal rendelkező gyermek is. Nyelvi és földrajzi szempontból igen különböző gyermekek vettek részt a vizsgálatokban. A DMQ17-tel végzett, közel negyedszázados kutatások tapasztalatai rámutattak arra is, hogy célszerű a kérdőívet továbbfejleszteni. Nagymintás (N=8125) felmérésünk adatainak a részletes pszichometriai elemzését végeztük el abból a célból, hogy azonosítsuk azokat a kérdőívtételeket, amelyek átdolgozásra, továbbfejlesztésre szorulnak. A korábbi DMQ kutatások minden esetben a feltáró faktoranalízist alkalmazták. Vizsgálatunkban újraelemztük a korábbi adatainkat, elsőként alkalmaztuk ezen a területen a megerősítő faktoranalízis módszerét (Józsa, & Kis, 2016). Az eredmények igazolták a DMQ17 faktoriális validitását, a modellilleszkedési mutatók alapján elvégzett módosításokkal azonban a kérdőív megbízhatóságát tovább lehetett javítani. Az elemzések rámutattak a kérdőív továbbfejlesztésének a lehetőségére.

Az előző bekezdésben hivatkozott faktoranalízis felhívta a figyelmet arra, hogy a negatív megfogalmazású Likert állítások többsége rontja a faktoranalízis során a modellilleszkedési mutatókat. Ezért a negatív, fordított szövegezésű állításokat a továbbiakban még részletesebben elemeztük. Azt vizsgáltuk, hogy milyen okok húzódnak meg a jelenség hátterében. Miként lehet kizárni azokat a válaszadókat, akiktől nem kaptunk megbízható adatokat (Józsa, & Morgan, 2017)? Kidolgoztunk és leteszteltünk egy statisztikai módszert a skála reliabilitásának a növelése érdekében. Az iterációs eljárás lényege az, hogy az érvénytelennek vélt válaszadók fokozatos elhagyásával miként növekedik a skálák reliabilitása. Elemzéseinkben azt tapasztaltuk, hogy a DMQ kitöltése során a válaszadók viszonylag nagy aránya ad érvénytelen választ. Ha az ismertetett eljárás alapján zárjuk ki az érvénytelen kérdőíveket, akkor a tervezett mintát érdemes körülbelül 20%-kal felülméretezni. Az egyik ok, amiért érvénytelen válaszok születnek, az olvasásszövegértés problémája lehet. A PISA-eredmények (Program for International Student Assessment) alapján a magyar diákok körülbelül 20%-ának súlyos olvasási problémái vannak (OECD, 2016; Ostorics, Szalay, Szepesi, & Vadász, 2016). Ha azonban kizárjuk a szövegértési problémával küzdő tanulókat, akkor a minta jelentős mértékben torzulhat.

Lehetséges, hogy ezzel pont a kevéssé motivált szegmensét veszítjük el a mintának, hiszen a motiváltság és a szövegértés összefügghet egymással (Józsa, & Józsa, 2014).

A negatív megfogalmazású kérdőívtételek használata Likert skálás mérőeszközök esetén felvet néhány problémát, ugyanakkor vannak előnyei is. A megfelelően megírt negatív megfogalmazású kérdőívtételek a segítségünkre lehetnek, ha ki akarjuk szűrni azokat a válaszadókat, akik érvénytelenül válaszolnak. Ezt követően eldönthetjük, hogy csak a pozitív megfogalmazású kérdőívtételeket összesítjük, vagy az összesített változóba belevesszük a negatív megfogalmazású kérdőívtételeket is.

A DMQ17 részletes pszichometriai elemzése alapján létrehoztuk az újabb kérdőívváltozatot (DMQ18). Ebben az új változatában nem használunk fordított kérdőívtételeket az instrumentális skálákban. A kudarcra foglalkozó kérdőívtételeknél azonban megtartottuk a negatív állításokat, hogy ezzel is figyelmesebb olvasásra sarkalljuk a kitöltőket, s az érvénytelen válaszadókat továbbra is ki lehessen ez alapján zárni az elemzésekből. A kizárási kritérium megadása ebben az esetben is alapos szakmai megfontolást igényel. Az új DMQ-val készített első kutatásban 211 fő 3–6 éves magyar óvodás elsajátítási motivációját értékelték az óvónők (Józsa, & Morgan, 2015). A DMQ18 kérdőívvel végzett nemzetközi vizsgálatunk eredményeit a Huang, Liao, Józsa, Calchei, Özbey és Morgan (2020) könyvfejezetünkben tettük közzé.

Az informatikai eszközök elterjedése, az Információs és kommunikációs technológiák (IKT) fejlődése a motiváció kutatásában is új irányokat nyitott. A hagyományos vizsgálati módszerek mellett fokozatosan megjelentek azok a technikák, melyek kisebb-nagyobb mértékben a számítógépes alkalmazásokra építenek. Ezek egy része a hagyományos vizsgálati eljárásokat ülteti át számítógépes környezetbe. Emellett fokozatosan egyre nagyobb teret kapnak azok a módszerek is, melyeknek nincs korábbi megfelelője, melyek informatikai háttér nélkül nem valósulhatnak meg (Józsa, Szenczi, & Hricsovinyi, 2011).

A számítógép-alapú adatgyűjtési technikák némileg segíthetnek az olvasási problémával küzdő gyermekeknek a kérdőívek kitöltésében. A számítógép felolvashatja az állításokat. A számok vizuális megjelenítése szintén megoldható és hasznos lehet. Fiatalabb gyermekek és rosszul olvasók körében ez jelentős segítség lehet. Ebből a célból az Elsajátítási motiváció kérdőívet átültettük számítógépes környezetbe (Józsa, Hricsovinyi, & Szenczi, 2015). Ehhez kapcsolódóan két empirikus vizsgálatot végeztünk. Összehasonlítottuk a papír-ceruza alapú (PP) és a számítógép-alapú (CB) változattal gyűjtött adatokat. Megvizsgáltuk a CB kérdőívek validitását és reliabilitását. Összevettük a két adatfelvételi eljárással nyert alapt statisztikai mutatókat. Vizsgálatunk alapkérdése volt, hogy a PP kérdőívek helyettesíthetők-e az online CB kérdőívekkel, a két adatfelvételi móddal nyert adatok ekvivalensnek tekinthetők-e. Megvizsgáltuk, hogy a közvetítő médiumnak (számítógép és papír) van-e kimutatható hatása a kérdőívekkel nyert adatokra. Két különböző webes felületen végeztünk adatgyűjtést. (1) A *Google Docs*-ban kitöltött kérdőívek megjelenésükben és a kitöltés módjában is közel álltak a papír-ceruza alapú vizsgálathoz. A Google Docs segítségével végzett adatfelvételünkben összesen 664 tanuló (213 negyedik, 262 hatodik és 189 nyolcadikos) és 672 tanár töltötte ki az online kérdőívet. A szülők mintáját 278 fő alkotta. (2) Az eDia-ban végzett vizsgálatban igyekeztünk kihasználni a digitális környezet adta lehetőségeket: a Likert-skála értelmezését vizuálisan segítettük, az állításokat a gyermekek nem csak olvashatták, hanem hallották is. A kérdőív kitöltése előtt egy rövid videó igazította útba őket a teendőkkel kapcsolatban. Ennek köszönhetően az eDia felületre kidolgozott kérdőívet olvasni nem tudó gyermekek is ki tudják tölteni. Az eDia mérésünkben másodikos és negyedikos tanulók vettek részt, összesen 60 gyermek. Az eDia felületen kitöltött kérdőívek mellett – egy hét különbséggel – kitöl-

tötték a papíralapú kérdőíveket is. E kismintás vizsgálat keretében összevetettük az egyazon mintán felvett CB és PP kérdőíveket. Vizsgálatunkban a tanulói kérdőív online környezetben is megfelelő validitásúnak bizonyult. A reliabilitások ugyancsak magas értékűek, egyezőek a papír-ceruza változatok esetében kapottakkal. A kérdőívek szerkezetét, faktoriális validitását online környezetben faktoranalízis igazolta. Elemzéseink alapján összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a számítógépes környezet nem befolyásolja jelentős mértékben az Elsajátítási motiváció kérdőívvel nyerhető adatokat. A PP és a CB kérdőívek ekvivalensnek tekinthetők.

Az infokommunikációs fejlődés nyújtotta lehetőségeket kihasználva egy új mérőeszközt hoztunk létre, amely a gyermekek számítógépes feladatmegoldása során teszi lehetővé az elsajátítási motiváció mérését. A FOCUS (Finding Out Children's Unique Strengths) elnevezésű teszt játékos feladatokkal méri a gyermekek elsajátítási motivációját, végrehajtó funkcióját, valamint szám- és betűismeretét 4–8 éves kor között (Józsa, Barrett, & Morgan, 2017). Magyar és angol nyelven érhető el online webes formában és letölthető applikációként. A disszertáció keretében az elsajátítási motivációhoz kapcsolódó részt ismertettük.

A FOCUS-ban szereplő elsajátítási motivációt mérő két szubtesztet a Morgan, Busch-Rossnagel, Maslin-Cole és Harmon (1992) által kidolgozott modell alapján hoztuk létre. Ennek a mérési modellnek az a lényege, hogy egy feladattípusnak fokozatosan nehezedő variánsai vannak a tesztben. Ezek közül adaptív módon azt a nehézségi szintet választjuk ki a gyermeknek, ami optimális mértékű kihívást jelent a számára. A FOCUS teszt betű- és számkereső feladatok mindegyike nyolc nehézségi szintet tartalmazott, ezek mérték a gyermekek feladatorientált kitartását, ami a viselkedés során az elsajátítási motiváció egyik legfőbb indikátora. Az első próbamérésben 4–7 éves óvodások vettek részt, összesen 12 gyermek. Ez a próbamérés még verbális vizsgálat keretében valósult meg. Ezzel a verbális vizsgálattal az volt a célunk, hogy kiderüljön, értik-e a gyermekek az újonnan kidolgozott feladatokat, tetszik-e nekik, megfelelően definiáltuk-e a nehézségi szinteket. Az egyéni verbális vizsgálat során szerzett tapasztalataink felhasználásával kezdtük meg a mérési modellünk számítógépes adaptációját. A számítógép-alapú mérőeszközt 3–8 éves gyermekek számára készítettük online, webalapú változatban. Egy második fázisban, a webalapú verziót követően kidolgoztuk a letölthető applikációt. A tesztet érintőképernyős tableten, valamint asztali számítógépen egér segítségével is meg lehet oldani. Óvodás gyermekek esetében egyéni vizsgálattal, iskoláskorban pedig már csoportosan, fülhallgató használatával is megvalósítható az adatfelvétel. A számítógép-alapú teszt első próbamérésében 3–7 év közötti óvodás és általános iskolás vett részt, összesen 274 gyermek. Az elemzések bizonyítékot szolgáltatottak a teszt validitására, amit a megfigyelő értékelésével és a pedagógusok által kitöltött DMQ kérdőívvel kapott szignifikáns korrelációk igazoltak. A számítógéppel gyűjtött adatok elemzése során megfelelő reliabilitásértékeket kaptunk (Józsa, Barrett, Józsa, Kis, & Morgan, 2017).

A számítógépes adatokból azonban csak azt tudjuk, hogy mennyi időt töltött a gyermek a feladat előtt. Azt azonban nem tudtuk mérni, hogy ténylegesen a feladatra való fókuszálással mennyi időt töltött a gyermek. Lehetséges, hogy például csak üldögéltek és mást csináltak a gép előtt, másra figyeltek, vagy csak a szoba nézegetésével töltötték az időt. Ezt a kérdést, a ténylegesen a feladatra fókuszált idő arányát webkamerás videókkal, illetve szemkamerás módszerekkel fogjuk tudni részletesebben elemezni. Egy kisebb, 50 fős részmintán szemkamerás vizsgálatot is alkalmaztunk. A szemkamerás adatgyűjtési módszer lehetővé teszi a vizsgálati személy szemmozgásának a nyomon követését, rögzítését miközben a számítógépen dolgozik, a képernyőt nézi. Hipotézisünk szerint a szemkamerás vizsgálat fontos kutatási eszköz lehet az elsajátítási motiváció területén is. Alkalmazásával információkat kaphatunk arról, hogy a tevékenység során valójában

mennyi az aktív idő, amikor a feladatra fókuszál a gyermek. A monitoron hová és mennyi ideig néz, mennyiben követi a feladatot, milyen megoldási stratégiája van, milyen mértékben kitartó. Az adatok elemzésében a kezdeti lépéseket tettük eddig meg. Ez alapján úgy látjuk, hogy ez a módszer jól láthatóvá teszi a gyermekek feladatorientált kitartásában meglévő egyéni különbségeket. Egyértelműen azonosíthatóak az eltérések abban, hogy mennyire kitartóak és fókuszáltak a gyermekek a könnyű, a közepesen nehéz és a nehéz feladatok esetében. Ezek az első eredmények ígéretesek, új utakat nyithatnak meg a motiváció kutatása terén (Csima, Józsa, Nyitrai, Podráczky, & Steklács, 2019; Józsa, Steklács, Nyitrai, & Podráczky, 2019).

A bemutatott eredmények egy lépéssel talán közelebb vittek ahhoz, hogy megértsük az emberi motivációt, s ennek pedagógiai fontosságát. Minél mélyebbre hatolunk azonban ebben a kérdésben, annál több új kérdés nyílik meg előttünk. A motivációkutatás új eredményeinek a felmutatása mellett kiemelt cél ezek eljuttatása a pedagógiai gyakorlatba. Fülöp Márta (2017, p. 104) így fogalmaz: a tanulási motivációhoz kapcsolódó „kutatási eredmények terén paradigmaváltás történt, amely azonban mégsem hatol el a mindennapi pedagógiai gyakorlathoz, és sok esetben a kutatók körében is makacsul tartják magukat bizonyos meghaladott nézetek”. A pedagógusképzés és -továbbképzés számára hangsúlyos és egyben komoly kihívást jelentő feladat ez.

Összegzés

A dolgozatban az elsajátítási motiváció kutatása terén elért új eredményekről adtam áttekintést. A kérdéskört pedagógiai szempontból elemeztem, a vizsgálatok elsősorban óvodás- és iskoláskorú gyermekekre, valamint egyetemistákra irányultak. A főbb eredmények a következők. A családi környezet jellemzői szoros kapcsolatban vannak a gyermek elsajátítási motivációjával óvodás- és iskoláskorban. Az otthoni érzelmi környezet és a szülők gyermeknevelési szokásai jelentősen befolyásolják a motivációt. A motiváció szorosan összefügg az iskolai tanulás sikerességével, a kognitív és szociális készségek fejlődésével. Az óvodáskori motiváltság előre jelzi az alsó és a felső tagozatos korban mérhető iskolai eredményeket. A felső tagozat kezdetétől az elsajátítási motiváció a tanulók többségében jelentős mértékben csökken. A pedagógusoknak, az osztálytermi folyamatoknak meghatározó szerepe van a tanulók, az osztályközösségek motiváltságának az alakításában. A különböző kultúrákhoz tartozó tanulók (magyar, amerikai, kínai) és egyetemisták (magyar, ausztrál, bangladesi, iráni) körében az elsajátítási motiváció hasonló mintázatot mutat. Elkülönülnek egymástól az elsajátítási motiváció különböző területekhez (olvasás, matematika, természettudomány, idegen nyelv, ének, rajz) kapcsolódó dimenziói. Kidolgoztuk az elsajátítási motiváció kérdőív továbbfejlesztett változatát. Ugyancsak kidolgoztunk egy tantárgyi elsajátítási motivációt mérő kérdőívet, valamint magyarra adaptáltunk egy felnőttkori elsajátítási motiváció kérdőívet. Fejlesztettünk egy számítógép-alapú vizsgálati eszközt, mely játékos feladathelyzetben méri a gyermekek viselkedésében megnyilvánuló elsajátítási motivációt. Az új mérőeszközök jó pszichometriai mutatókkal rendelkeznek. Elsőként alkalmaztuk a szemkamerás vizsgálati módszert az elsajátítási motiváció kutatása terén. Ez a technika képes arra, hogy megmutassa a feladatvégzés során megjelenő fókuszált figyelmet, feladatorientált kitartást. A dolgozat eredményei alapján úgy látjuk, hogy kidolgozhatóak olyan módszerek, amelyekkel a gyermekek motiváltsága családi és intézményes környezetben erősíthető, ezáltal pedig a tanulásuk, eredményességük elősegíthető, ami kulcsfontosságú a hosszútávú jólét szempontjától. E módszerek kidolgozása és hatékonyságvizsgálata a további kutatások fontos feladata.

Köszönetnyilvánítás

Az empirikus pedagógiai kutatások fontosságára egyetemi hallgató koromban *Papp Katalin* hívta fel a figyelmemet, a témavezetésével készült TDK dolgozat volt az első lépésem az empirikus kutatások felé vezető úton. Az elsajátítási motiváció kutatására *Nagy Józseftől* kaptam indíttatást, akitől PhD dolgozatom témavezetőjeként, valamint több kutatás irányítójaként sokat tanultam: szakmát és szakmai alázatot egyaránt. Lenyűgöző volt számomra az az elhivatottság és látásmód, ahogyan a gyermekek fejlődésének a segítéséről gondolkodott. Tanácsaival és szeretetével a mai napig kíséri munkámat. Az elsajátítási motiváció kutatásához *George A. Morgan* nyújtott nélkülözhetetlen támogatást, több mint két évtizede segíti fáradhatatlanul a munkámat. Együttműködésünk során szakmailag és emberileg egyaránt sokat kaptam tőle. Szakmai fejlődésemben meghatározónak érzem azokat az időszakokat, amiket a *Colorado State University* kutatóközösségében töltöttem. Itt alakult ki munkakapcsolatom *Karen C. Barrett*-tel, akivel jelenleg is több projekten dolgozunk együtt.

Tanárszakos hallgatóként *Cs. Czachesz Erzsébet*nél hallgattam az Oktatásemelet előadást. Ez a kurzus irányította rá a figyelmemet a neveléstudomány fontosságára. *Cs. Czachesz Erzsébet* adott számomra motivációt ahhoz, hogy elvégezzem a Pedagógiai értékelési szakértő szakot, mely által közelebb kerültem a neveléstudományi kutatásokhoz. *Pukánszky Bélának*, egykori tanszékvezetőmnek köszönhetem, hogy 2000-től a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékén elkezdhettem dolgozni. Kezdő egyetemi oktatóként a szakmai fejlődésemet sokban segítette. Köszönöm a támogatást *Csapó Benő*nek, aki több szakmai projektben is lehetőséget adott nekem a közreműködésre. Megmutatta számomra a nemzetközi kutatási normák fontosságát. Fiatal kutató koromban több projekten is dolgoztam együtt *Zsolnai Anikóval*, sokat tanultam a közösen végzett munka során. Hálával tartozom *Fülöp Mártának* és *Réthy Endrénének* a szakmai beszélgetésekért, tanácsokért, melyekkel pályámat segítették.

Köszönöm azoknak a pályatársaknak a közös munkát, a közös gondolkodást, akikkel együtt tanultunk, szocializálódtunk, s közös csapattá kovácsolódtunk össze: *Csikos Csaba*, *D. Molnár Éva*, *Korom Erzsébet*, *Molnár Edit Katalin* és *Molnár Gyöngyvér*.

Kutatói pályámnak meghatározó szelete irányul a készségek fejlődésének és fejlesztettségnek a vizsgálatára. *Nagy József* vezetésével, *Fazekasné Fenyvesi Margit* és *Vidakovich Tibor* közreműködésével dolgoztuk ki a 4–8 éves diagnosztikus mérését és fejlesztését segítő DIFER Programcsomagot. A készségfejlesztő módszerek kidolgozása és kipróbálása során *Csordásné Anda Évával*, *Fazekasné Fenyvesi Margittal*, *Hajduné Holló Katalinnal*, *Nyitrai Ágnessel* és *Zentai Gabriellával* dolgoztam együtt. Meghatározóak voltak számomra azok a közös munkák, amiket a zenetanulási motiváció és a zenei készségek vizsgálata terén végeztünk *Janurik Mártával*. A tanulásban akadályozott gyermekek fejlődésére irányuló kutatásokban sokat tanultam *Fazekasné Fenyvesi Margittól* *Papp Gabriellától* és *Szabó Ákosnétól*.

Eddigi pályám során számos hazai és külföldi kollégával dolgoztam együtt társszerzőként egy vagy több tanulmány, konferenciaanyag elkészítése során. Összesen 90 kolléga volt társszerzőm közös publikációkban, közülük 28 volt tanítványom, 24 pedig külföldi kolléga. Mindenkitől tanultam, kaptam valamit a közös munka során, amivel több lettem. Köszönöm az együttgondolkodást kollégáimnak, akikkel közösen publikáltam: *Adamikné Jászó Anna*, *Amukune Stephen*, *Antal-Lundström Ilona*, *B. Németh Mária*, *Badó Zsolt*, *Bank Éva*, *Barrett C. Karen*, *Blasco Patricia*, *Bratinkáné Magyar Éva*, *Bús Enikő*, *Buzás Zsuzsa*, *Calchei Marcela*, *Csapó Benő*, *Csikos Csaba*, *Csima Melinda*, *Csiszár Imre*, *Csordásné Anda Éva*, *D. Molnár Éva*, *Dillard Ammanda*, *Dombi Edina*, *Fazekasné Fenyvesi Margit*, *Fejes József Balázs*, *Fiala Szilvia*, *Földi Fanni*, *Gerton M. Jessica*, *Gharib*

Masoud, Gibbons Alyssa, Gilmore Linda, Hódi Ágnes, Hajduné Holló Katalin, Hricsovinyi Julianna, Huang Su-Ying, Hwang Ai-Wen, Imre Ildikó, Islam Shaheen, Iqbal Hashmi Shazia, Jakobicz Dorottya, Janurik Márta, Józsa Gabriella, Kelemen Rita, Kis Noémi, Konta Ildikó, Kontra József, Korom Erzsébet, Lajos Józsefné, Lee Pingtucoki, Lencsés Gyula, Lewis Angela, Liao Hua-Fang, Major Zoltán, Marótiné Balogh Zita, Meskó Katalin, Molnár Edit Katalin, Molnár Gyöngyvér, Molnár Miklós, Morgan A. George, Mucsi Gergő, Mucsiné Erdei Mónika, Nagy József, Nagy Lászlóné, Nagy Zsuzsanna, Nikolov Marianne, Nyitrai Ágnes, Ostorics László, Özbey Saide, Papp Katalin, Pap-Szigeti Róbert, Podráczky Judit, Rahmawati Anayanti, Ramakrishnan Jyothi, Steklács János, Stevenson Clarissa, Szabó Ákosné, Szabó Norbert, Székely Györgyi, Szenczi Beáta, Szitányi Judit, Tarkó Klára, Tóth Dénes, Török Balázs, Varga József, Vecseri Árpád, Vidákovich Tibor, Wamzer Gabriella, Wang Jun, Wang Pei-Jung, Younesian Sharifeh, Zentai Gabriella, Zsinkó Erzsébet és Zsolnai Anikó.

Az elsajátítási motiváció kutatása során a kollégák egy részével több kutatásban is dolgoztam együtt. A közös munkákból született publikációk eredményeit a jelen disszertáció elkészítése során is felhasználtam. Ezeket a szerzőket, munkákat az egyes fejezetekben külön-külön is megemlítem. Ezen a helyen is szeretnék a közös munkáért külön köszönetet mondani a következő kollégáknak: *Barrett C. Karen, Bús Enikő, D. Molnár Éva, Fejes József Balázs, Gilmore Linda, Hricsovinyi Julianna, Józsa Gabriella, Kis Noémi, Liao Hua-Fang, Morgan A. George, Szenczi Beáta, Wang Jun, Zentai Gabriella.*

Köszönöm végzett doktori hallgatóimnak, *Fejes József Balásznak, Janurik Mártának, Kis Noémi, Pap-Szigeti Róbertnek, Szenczi Beátának és Zentai Gabriellának* a közös munkát. Jelenlegi nyolc témavezetett PhD hallgatóm munkája is a tanulási motivációhoz kapcsolódik. *Amukune Stephennel* kenyai, míg *Calchei Marcelával* moldovai gyermekek elsajátítási motivációját vizsgáljuk.

Zentai Gabriella kutatásszervezőként közel két évtizede segíti a munkámat. *Kléner Judit* a pályázatok kezelésében nyújt nélkülözhetetlen közreműködést. *Baukó Tiborné* számos adatfelvételünket segítette alapos adatkezelési és adatrögzítési munkájával. Gondos szövegszerkesztésével hozzájárult a dolgozat megszületéséhez is.

A disszertációban bemutatott kutatások megvalósítását számos forrás segítette. A vizsgálatok többsége mögött OTKA (NKFI) kutatási keret állt: OTKA T043480 2003–2006, OTKA K68798 2007–2011, OTKA K83850 2011–2016, NKFI K124839 2017–2021), mindegyik pályázatnak a témavezetője voltam. Az Elsajátítási motiváció kérdőívek számítógép-alapú környezetbe történt adaptálása a TÁMOP 3.1.9-08/1-2009-0001, és a TÁMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 projektek (témavezető: *Csapó Benő*) keretében vált lehetővé. A FOCUS teszt kidolgozásához hozzájárult a CSU RF 119406 5-378022 (2014–2015, témavezető: *George A. Morgan*) és a CSU RF 370551 (2017–2021; témavezető: *Karen C. Barrett Karen és Józsa Krisztián*) pályázat.

2005-ben Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése című könyv a Felsőoktatási Tankönyv- és Szakkönyvtámogatási Pályázat támogatásával jelent meg. 2007-ben Az elsajátítási motiváció című könyv megjelenését az OTKA publikációs pályázat, valamint a Felsőoktatási Tankönyv- és Szakkönyvtámogatási Pályázat segítette.

Két alkalommal, 2004–2007, majd 2015–2019 (megszakítással) között Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesültem. Fulbright Kutatói Ösztöndíjas (2012–2013), majd International Presidential Fellow (2016–2017) voltam a Colorado State Universityn. 2015-ben Campus Hungary Ösztöndíjjal voltam az Egyesült Államokban. Több különböző alkalommal, összesen két évet töltöttem az Egyesült Államokban. Ezeket az időszakokat döntő jelentőségűnek érzem a szakmai fejlődésemben. A kutatásokra fordítható időkerethez segítséget nyújtott, hogy két félévben, 2006 tavaszán, majd 2011 tavaszán alkotói szabadságot kaptam.

Köszönettel tartozom a mérésekben és a fejlesztésben résztvevő óvodák és iskolák pedagógusainak, a szülőknek és a gyermekeknek. E kutatások végső soron általuk és értük vannak.

Utoljára, de nem utolsó sorban köszönöm feleségemnek, *Józsa Gabriellának* és családomnak a szeretetet és a támogatást. Gabi őszinte kritikusként fáradhatatlanul csiszol-gatta a kéziratot. Az ő motiválása és szeretete nélkül talán soha nem készült volna el ez a disszertáció.

Irodalom

- Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (1995). Continuities and discontinuities in mastery motivation in infancy and toddlerhood: A conceptualization and review. In R. H. MacTurk, & G. A. Morgan (Eds.), *Mastery motivation: Origins, conceptualizations and applications* (pp. 57–93). Norwood, NJ: Ablex.
- Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2018). Mastery motivation: Retrospect, present, and future directions. In A. Elliot (Ed.), *Advances in Motivation Science*, 5, (pp. 2–39). Amsterdam: Elsevier.
- Bornfreund, L., McCann, C., Williams, C., & Guernsey, L., (2014). *Subprime learning: Early education in America since the Great Recession*. Washington DC: New America/Education Policy Program.
- Burchinal, M., Magnuson, K., Powell, D., & Hong, S. S. (2015). Early childcare and education. In R. Lerner, M. Bornstein, & T. Leventhal (Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science. Volume 4. Ecological settings and processes, Chapter 6* (pp. 1–45). Hoboken, NJ: Wiley.
- Butterfield, P. M., & Miller, L. (1984). Read your baby: A follow up intervention program for parents with NICU infants. *Infant Mental Health*, 5(2), 107–116.
- Csima, M., Józsa, K., Nyitrai, Á., Podráczky, J., & Steklács, J. (2019). Az elsajátítási motiváció vizsgálati lehetősége szemkamerás módszerrel. In A. Varga, H. Andl, & Zs. Molnár-Kovács (Eds.), *Neveléstudomány – horizontok és dialógusok. XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet* (pp. 288). Pécs: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, PTE BTK Neveléstudományi Intézet.
- Doherty-Bigara, J., & Gilmore, L. (2015). Development of the Dimensions of Adult Mastery Motivation Questionnaire. *The Australian Educational and Developmental Psychologist*, 32(2), 142–157. doi:10.1017/edp.2015.18
- Fejes, J. B. (2012). A mentorálás hatása a tanulási motivációra és a szövegértésre hátrányos helyzetű tanulók körében. *Iskolakultúra*, 22(7–8), 80–95.
- Fülöp, M. (2017). A motiváló iskola. In Gy. Hunyady, B. Csapó, G. Pusztai, & J. Szivák (Eds.), *Az oktatás korproblémái* (pp. 104–129). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Gilmore, L., Islam, S., Younesian, S., Bús, E., & Józsa, K. (2017). Mastery motivation of university students in Australia, Hungary, Bangladesh and Iran. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 178–191.
- Hashmi, S. I., Seok, C. B., & Halik, M. H. (2017). Enhancing persistence on mastery tasks among young preschool children by implementing the “I Can” mastery motivation classroom program. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 127–141.
- Hricsovinyi, J., & Józsa, K. (2018). Iskolaválasztás és szelekció. In J. B. Fejes, & N. Szűcs (Eds.), *Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról* (pp. 129–146). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.

- Huang, S.-Y., Liao, H.-F., Józsa, K., Calchei, M., Özbey, S., & Morgan, G. A. (2020). Overview of DMQ 18, current research, and preliminary norms. In G. A. Morgan, H.-F. Liao, & K. Józsa (Eds.), *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)* (pp. 67–87). Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Józsa, G., & Józsa, K. (2014). A szövegértés, az olvasási motiváció és a stratégiahasználat összefüggése. *Magyar Pedagógia*, 114(2), 67–89.
- Józsa, K. (2013). Az elsajátítási motiváció életkori változása egy longitudinális vizsgálat tükrében. In G. Molnár, & E. Korom (Eds.), *Az iskolai sikerességet befolyásoló kognitív és affektív tényezők értékelése* (pp. 85–104). Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.
- Józsa, K. (2014). Developing new scales for assessing English and German language mastery motivation. In J. Horváth, & P. Medgyes, (Eds.), *Studies in honour of Marianne Nikolov* (pp. 37–50). Pécs: Lingua Franca Csoport.
- Józsa, K., & Barrett, K. C. (2018). Affective and social mastery motivation in preschool as predictors of early school success: A longitudinal study. *Early Childhood Research Quarterly*, 45(4), 81–92. doi:10.1016/j.ecresq.2018.05.007
- Józsa, K., & D. Molnár, É. (2013). The relationship between mastery motivation, self-regulated learning and school success: A Hungarian and European perspective. In K. C. Barrett, N. A. Fox, G. A. Morgan, D. J. Fidler, & L. A. Daunhauer (Eds.), *Handbook on self-regulatory processes in development: New directions and international perspectives* (pp. 265–304). New York, NY: Psychology Press.
- Józsa, K., & Hricsovinyi, J. (2011). A családi háttér szerepe az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusában. *Iskolakultúra*, 21(6–7), 12–29.
- Józsa, K., & Kis, N. (2016). Az Elsajátítási motiváció kérdőív szerkezeti validitásának vizsgálata megerősítő faktoranalízissel. In P. Tóth, & I. Holik (Eds.), *Új kutatások a neveléstudományokban 2015* (pp. 41–52). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Józsa, K., & Morgan, G. A. (2014). Developmental changes in cognitive persistence and academic achievement between grade 4 and grade 8. *European Journal of Psychology of Education*, 29(3), 521–535. doi:10.1007/s10212-014-0211-z.
- Józsa, K., & Morgan, G. A. (2015). An improved measure of mastery motivation: Reliability and validity of the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ 18) for preschool children. *Hungarian Educational Research Journal*, 5(4), 87–103.
- Józsa, K., & Morgan, G. A. (2017). Reversed items in Likert scales: Filtering out invalid responders. *Journal of Psychological and Educational Research*, 25(1), 7–25.
- Józsa, K., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2017). Game-like tablet assessment of approaches to learning: Assessing mastery motivation and executive functions. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 15(3), 665–695.
- Józsa, K., Barrett, K. C., Józsa, G., Kis, N., & Morgan, G. A. (2017). Development and initial evaluation of an individualized moderately challenging computer-tablet mastery motivation measure for 3–8 year-olds. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 106–126.
- Józsa, K., Hricsovinyi, J., & Szenczi, B. (2015). Számítógép-alapú Elsajátítási motiváció kérdőívek validitása és reliabilitása. In B. Csapó, & A. Zsolnai (Eds.), *Online diagnosztikus mérések az iskola kezdő szakaszában* (pp. 123–146). Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.

- Józsa, K., Kis, N., & Barrett, K. C. (2019). Mastery motivation, parenting, and school achievement among Hungarian adolescents. *European Journal of Psychology of Education*, 34(2), 317–339. doi:10.1007/s10212-018-0395-8
- Józsa, K., Kis, N., & Huang, S.-Y. (2017). Mastery motivation in school subjects in Hungary and Taiwan. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 158–177.
- Józsa, K., Nyitrai, Á., & Podráczky, J. (2018). Bölcsődés gyermekek elsajátítási motivációjának összefüggése az otthoni, családi jellemzőkkel. In Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete (Eds.), *Oktatás, gazdaság, társadalom – HuCER 2018*. Absztrakt kötet (pp. 99). Budapest: Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete.
- Józsa, K., Steklács, J., Nyitrai, Á., & Podráczky, J. (2019). Assessing mastery motivation by eye movement analysis among 5–6-year-old children. 29th EECERA Annual Conference: Early Childhood Education, Families and Communities In 29th EECERA annual conference abstract book. Early Years: Making it Count (pp. 219–220). 20–23 August 2019, Aristotle University of Thessaloniki School of Early Childhood Education, Thessaloniki, Greece.
- Józsa, K., Szenczi, B., & Hricsovinyi, J. (2011). A tanulási motiváció számítógép-alapú mérési lehetőségei. In B. Csapó, & A. Zsolnai (Eds.), *Kognitív és affektív fejlődési folyamatok diagnosztikus értékelésének lehetőségei az iskola kezdő szakaszában* (pp. 147–171). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Józsa, K., Wang, J., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2014). Age and cultural differences in mastery motivation in American, Chinese, and Hungarian school-age children. *Child Development Research*, Article ID 803061, 1–16. doi:10.1155/2014/803061
- Kis, N., & Józsa, K. (2019). Az otthoni környezet hatása az óvodás gyermekek elsajátítási motivációjára: egy longitudinális vizsgálat eredményei. *Magyar Pedagógia*, 119(3), 243–261.
- MacTurk, R. H., & Morgan, G. A. (1995, Eds.). *Mastery motivation: Origins, conceptualizations and applications*. Norwood, NJ: Ablex.
- MacTurk, R. H., Morgan, G. A., & Jennings, K. D. (1995). The assessment of mastery motivation in infants and young children. In R. H. MacTurk, & G. A. Morgan (Eds.), *Mastery motivation: Origins, conceptualizations and applications. Advances in applied developmental psychology, Vol. 12.*, (pp. 19–56). Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation.
- Morgan, G. A., Busch-Rossnagel, N. A., Maslin-Cole, C. A., & Harmon, R. J. (1992). Individualized assessment of mastery motivation: manual for 15 to 36 month old children. Fort Collins: Colorado State University.
- Morgan, G. A., Harmon, R. J., & Maslin-Cole, C. A. (1990). Mastery motivation: Definition and measurement. *Early Education and Development*, 1(5), 318–339. doi:10.1207/s15566935eed0105_1
- Morgan, G. A., Józsa, K., & Liao, H.-F. (2017). Introduction to the special issue on mastery motivation: Measures and results across cultures and ages. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 5–11. doi:10.14413/HERJ/7/2/1
- Morgan, G. A., Liao, H.-F., & Józsa, K. (2020, Eds.). *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)*. Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Nyitrai, Á., Podráczky, J., & Józsa, K. (2019). Az elsajátítási motiváció jelenléte a bölcsődei és az óvodai nevelési alapprogramban. In A. Varga, H. Andl, & Zs.

- Molnár-Kovács, (Eds.), *Neveléstudomány – Horizontok és dialógusok. XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet* (pp. 327). Pécs: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet.
- OECD (2016). *PISA 2015. Results in focus*. Paris: OECD Publishing.
- Ostorics, L., Szalay, B., Szepesi, I., & Vadász, Cs. (2016). PISA 2015 összefoglaló jelentés. Budapest: Oktatási Hivatal.
- Réthy, E. (2001). A tanulási motiváció elemzése. In B. Csapó & T. Vidákovich (Eds.), *Neveléstudomány az ezredfordulón: Tanulmányok Nagy, József tiszteletére* (pp. 153–161). Budapest: Tankönyvkiadó.
- Shonkoff, J. P., & Phillips, D. A. (2000). *From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development*. Washington DC: National Academy Press.
- Snow, K. L. (2006). Measuring school readiness: Conceptual and practical considerations. *Early Education and Development*, 17(1), 7–41.
- Tymms, P., Jones, P., Albone, S., & Henderson, B. (2009). The first seven years at school. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 67–80. doi:10.1007/s11092-008-9066-7
- White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66(5), 297–333.

A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓI AZ ÉRTEKEZÉS TÉMÁJÁBAN

Könyv, önálló kiadványok

- Morgan, G. A., Liao, H.-F., & Józsa, K. (2020, Eds.). *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)*. Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Józsa, K., Morgan, G. A., & Liao, H. F. (2017, Eds.). Mastery motivation: Measures and results across cultures and ages. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), (tematikus szám)
- Józsa, K. (2007). *Az elsajátítási motiváció*. Budapest: Műszaki Kiadó.

Könyvfejezetek

- Morgan, G. A., Józsa, K., & Liao, H.-F. (2020). Overview of mastery motivation, assessment, and this book. In G. A. Morgan, H.-F. Liao, & K. Józsa (Eds.), *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)* (pp. 19–44). Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Huang, S.-Y., Liao, H.-F., Józsa, K., Calchei, M., Özbey, S., & Morgan, G. A. (2020). Overview of DMQ 18, current research, and preliminary norms. In G. A. Morgan, H.-F. Liao, & K. Józsa (Eds.), *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)* (pp. 67–87). Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Morgan, G. A., Huang, S.-Y., Amukune, S., Gerton, G. M., Nyitrai, Á., & Józsa, K. (2020). Evidence for reliability of the DMQ. In G. A. Morgan, H.-F. Liao, & K. Józsa (Eds.), *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)* (pp. 89–107). Gödöllő: Szent István Egyetem.

- Barrett, K. C., Rahmawati, A., Józsa, K., Liao, H.-F., & Morgan, G. A. (2020). Evidence for the validity of the DMQ as a measure of children's mastery motivation. In G. A. Morgan, H.-F. Liao, & K. Józsa (Eds.), *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)* (pp. 109–136). Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Józsa, K., Barrett, K. C., Amukune, S., Calchei, M., Gharib, M., Hashmi, I. S., Podráczky, J., Nyitrai, Á., & Wang, J. (2020). Implications of the DMQ for education and human development: Culture, age and school performance. In G. A. Morgan, H.-F. Liao, & K. Józsa (Eds.), *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)* (pp. 137–162). Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Wang, P.-J., Huang, S.-Y., Gilmore, L., Szenczi, B., Józsa, K., Liao, H.-F., & Morgan, G. A. (2020). The DMQ in children developing atypically and comparisons with those developing typically. In G. A. Morgan, H.-F. Liao, & K. Józsa (Eds.), *Assessing mastery motivation in children using the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ)* (pp. 163–189). Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Józsa, K., Csima M., Nyitrai, Á., & Podráczky, J. (2019). A korai fejlettségi mutatók szerepe az iskolai sikerességben: egy longitudinális kutatás első lépései. In E. Juhász, & O. Endrődy (Eds.), *Oktatás – Gazdaság – Társadalom. HERA Évkönyvek VI.* (pp. 848–860). Budapest: Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete.
- Hricsovinyi, J., & Józsa, K. (2018). Iskolaválasztás és szelekció. In J. B. Fejes, & N. Szűcs (Eds.), *Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról* (pp. 129–146). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.
- Józsa, K., & Kis, N. (2016). Az Elsajátítási motiváció kérdőív szerkezeti validitásának vizsgálata megerősítő faktoranalízissel. In P. Tóth, & I. Holik (Eds.), *Új kutatások a neveléstudományokban 2015* (pp. 41–52). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Józsa, K., Hricsovinyi, J., & Szenczi, B. (2015). Számítógép-alapú Elsajátítási motiváció kérdőívek validitása és reliabilitása. In B. Csapó, & A. Zsolnai (Eds.), *Online diagnosztikus mérések az iskola kezdő szakaszában* (pp. 123–146). Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.
- Józsa, K. (2014). Developing new scales for assessing English and German language mastery motivation. In J. Horváth, & P. Medgyes, (Eds.), *Studies in honour of Marianne Nikolov* (pp. 37–50). Pécs: Lingua Franca Csoport.
- Józsa, K., & D. Molnár, É. (2013). The relationship between mastery motivation, self-regulated learning and school success: A Hungarian and European perspective. In K. C. Barrett, N. A. Fox, G. A. Morgan, D. J. Fidler, & L. A. Daunhauer (Eds.), *Handbook on self-regulatory processes in development: New directions and international perspectives* (pp. 265–304). New York, NY: Psychology Press.
- Józsa, K. (2013). Az elsajátítási motiváció életkori változása egy longitudinális vizsgálat tükrében. In G. Molnár, & E. Korom (Eds.), *Az iskolai sikerességet befolyásoló kognitív és affektív tényezők értékelése* (pp. 85–104). Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.
- Józsa, K., & Fejes, J. B. (2012). A tanulás affektív tényezői. In B. Csapó (Ed.), *Mérlegen a magyar iskola* (pp. 367–406). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Józsa, K., Szenczi, B., & Hricsovinyi, J. (2011). A tanulási motiváció számítógép-alapú mérési lehetőségei. In B. Csapó, & A. Zsolnai (Eds.), *Kognitív és affektív fejlődési folyamatok diagnosztikus értékelésének lehetőségei az iskola kezdő szakaszában* (pp. 147–171). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

- Józsa, K., & Fejes, J. B. (2010). A szociális környezet szerepe a tanulási motiváció alakulásában: a család, az iskola és a kultúra hatása. In A. Zsolnai, & L. Kasik (Eds.), *A szociális kompetencia fejlesztésének elméleti és gyakorlati alapjai* (pp. 134–162). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Józsa, K. & Fazekasné Fenyvesi, M. (2008). Tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációja. In Á. Szabóné (Ed.), *Tanulmányok a tanulásban akadályozottak pedagógiája és határtudományai köréből* (pp. 157–179). Budapest: Educatio.
- Józsa, K. (2005). A képességek és motívumok kölcsönös fejlesztésének lehetősége. In E. Kelemen, & I. Falus (Eds.), *Tanulmányok a neveléstudomány köréből* (pp. 283–302). Budapest: Műszaki Könyvkiadó.

Tanulmányok folyóiratban

- Józsa, K., D. Molnár, É., & Zsolnai, A. (2020). Az iskola affektív és szociális jelenségvilágának kutatása. *Magyar Tudomány*, 181(1), 47–55. doi: 10.1556/2065.181.2020.1.5
- Józsa, K., Kis, N., & Barrett, K. C. (2019). Mastery motivation, parenting, and school achievement among Hungarian adolescents. *European Journal of Psychology of Education*, 34(2), 317–339. doi:10.1007/s10212-018-0395-8
- Kis, N., & Józsa, K. (2019). Az otthoni környezet hatása az óvodás gyermekek elsajátítási motivációjára: egy longitudinális vizsgálat eredményei. *Magyar Pedagógia*, 119(3), 243–261. doi:10.17670/MPed.2019.3.243
- Józsa, K., Barrett, C. K., Józsa, G., & Morgan, G. A. (2019). FOCUS teszt: új, számítógép-alapú vizsgálati eszköz 3–8 éves gyermekek számára. *Gyermeknevelés*, 7(2–3), 111–124. doi:10.31074/201923111124
- Józsa, G., & Józsa, K. (2018). Végrehajtó funkció: Elméleti megközelítések és vizsgálati módszerek. *Magyar Pedagógia*, 118(2), 175–200. doi: 10.17670/MPed.2018.2.175
- Szenczi, B., Kis, N., & Józsa, K. (2018). Academic self-concept and mastery motivation in students with learning disabilities. *Journal of Psychological and Educational Research*, 26(2), 89–113.
- Józsa, K., & Barrett, K. C. (2018). Affective and social mastery motivation in preschool as predictors of early school success: A longitudinal study. *Early Childhood Research Quarterly*, 45(4), 81–92. doi:10.1016/j.ecresq.2018.05.007
- Józsa, K., Török, B., & Stevenson, C. (2018). Preschool and kindergarten in Hungary and the United States: A comparison within transnational development policy. *International Journal of Educational Development*, 62, 88–95.
- Józsa, K., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2017). Game-like tablet assessment of approaches to learning: Assessing mastery motivation and executive functions. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 15(3), 665–695.
- Józsa, G., & Józsa, K. (2017). Az affektív tényezők szerepe a végrehajtó funkcióban: A „meleg” végrehajtó funkció. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 72(4), 559–577. doi:10.1556/0016.2017.72.4.6
- Barrett, K. C., Józsa, K., & Morgan, G. A. (2017). New computer-based mastery motivation and executive function tasks for school readiness and school success in 3 to 8 year-old children. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 86–105.
- Gilmore, L., Islam, S., Younesian, S., Bús, E., & Józsa, K. (2017). Mastery motivation of university students in Australia, Hungary, Bangladesh and Iran. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 178–191.

- Hwang, A.-W., Wang, J., Józsa, K., Wang, P.-J., Liao, H.-F., & Morgan, G. A. (2017). Cross cultural invariance and comparisons of Hungarian-, Chinese-, and English-speaking preschool children leading to the revised Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ 18). *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 32–47.
- Józsa, K., Barrett, K. C., Józsa, G., Kis, N., & Morgan, G. A. (2017). Development and initial evaluation of an individualized moderately challenging computer-tablet mastery motivation measure for 3–8 year-olds. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 106–126.
- Józsa, K., Kis, N., & Huang, S.-Y. (2017). Mastery motivation in school subjects in Hungary and Taiwan. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 158–177.
- Morgan, G. A., Liao, H.-F., Nyitrai, Á., Huang, S.-Y., Wang, P.-J., Blasco, P., Ramakrishnan, J., & Józsa, K. (2017). The Revised Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ 18) for infants and preschool children with and without risks or delays in Hungary, Taiwan, and the US. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 48–67.
- Morgan, G. A., Józsa, K., & Liao, H.-F. (2017). Introduction to the special issue on mastery motivation: Measures and results across cultures and ages. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 5–11. doi:10.14413/HERJ/7/2/1.
- Józsa, K., & Morgan, G. A. (2017). Reversed items in Likert scales: Filtering out invalid responders. *Journal of Psychological and Educational Research*, 25(1), 7–25.
- Józsa, K., & Morgan, G. A. (2015). An improved measure of mastery motivation: Reliability and validity of the Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ 18) for preschool children. *Hungarian Educational Research Journal*, 5(4), 87–103.
- Józsa, K., Wang, J., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2014). Age and cultural differences in mastery motivation in American, Chinese, and Hungarian school-age children. *Child Development Research*, Article ID 803061, 1–16. doi:10.1155/2014/803061
- Józsa, K., & Morgan, G. A. (2014). Developmental changes in cognitive persistence and academic achievement between grade 4 and grade 8. *European Journal of Psychology of Education*, 29(3), 521–535. doi:10.1007/s10212-014-0211-z.
- Kis, N., & Józsa, K. (2014). A kiskamaszok és szüleik vélekedése a szülő-gyermek viszonyról. *Iskolakultúra*, 24(2), 19–34.
- Józsa, K. (2014). Hogyan tanulnak a kisiskolások? A csodálatos gyermeki agy. *Pszichológia: Önismeret, Párkapcsolat, Család, Munka*, 4(3), 80–81.
- Józsa, K. (2013). Tanulni, l’art pour l’art – Szülők, ha motiválnak. *Pszichológia: Önismeret, Párkapcsolat, Család, Munka*, 3(3), 61–62.
- Józsa, K., & Hricsovinyi, J. (2011). A családi háttér szerepe az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusában. *Iskolakultúra*, 21(6–7), 12–29.
- Józsa, K., & Fazekasné Fenyvesi, M. (2007). Tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációja. *Iskolakultúra Online*, 1(1), 76–92.
- Fejes, J. B., & Józsa, K. (2007). Az iskolai eredményesség és a tanulási motiváció kulturális jellemzői: Roma és többségi tanulók összehasonlítása. *Iskolakultúra*, 17(6–7), 83–96.
- Fejes, J. B., & Józsa, K. (2005). A tanulási motiváció jellegzetességei hátrányos helyzetű tanulók körében. *Magyar Pedagógia*, 105(2), 185–205.

Bírálati rendszerű nemzetközi konferenciaanyagok

- Józsa, K., Steklács, J., Nyitrai, Á., & Podráczky, J. (2019, August 20–23). Assessing mastery motivation by eye movement analysis among 5–6-year-old children. 29th EECERA Annual Conference: Early Childhood Education, Families and Communities In 29th EECERA annual conference abstract book. Early Years: Making it Count (pp. 219–220). Aristotle University of Thessaloniki School of Early Childhood Education, Thessaloniki, Greece.
- Nyitrai Á., Podráczky, J., & Józsa, K. (2019, August 20–23). The role of nursery education in the development of mastery motivation. 29th EECERA Annual Conference: Early Childhood Education, Families and Communities. In 29th EECERA annual conference abstract book. Early Years: Making it Count (pp. 2020). Aristotle University of Thessaloniki School of Early Childhood Education, Thessaloniki, Greece.
- Barrett, K. C., Józsa, K., Morgan, G. A., & Gibbons, A. (2019, March 21–23). Children's mastery motivation and executive functions on the new FOCUS app. (Conference paper) Presented at a symposium on Social, emotional, and self-regulatory influences on children's mastery strivings, from different countries and perspectives. 2019 SRCD Biennial Meeting, Baltimore, Maryland, USA.
- Wang, P. J., Barrett, K. C., Lewis, A., Józsa, K., & Morgan, G. A. (2019, March 21–23). Persistence & emotion on 4 approaches to measuring mastery motivation. (Conference paper). Presented at a symposium on Social, Emotional, And Self-Regulatory Influences on Children's Mastery Strivings, from Different Countries and Perspectives. 2019 SRCD Biennial Meeting, Baltimore, Maryland, USA.
- Józsa, K., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2018, July 15–19). Mastery motivation, executive functions, and preacademic skills in 3–7 year old Hungarian children using the FOCUS tablet app. (Symposium paper). In ISSBD (Eds.), Conference handbook. 25th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development, ISSBD, (pp. 39). Gold Coast, Australia.
<https://www.issbd2018.org/>
- Józsa, K., Nyitrai, Á., & Podráczky, J. (2018, August, 28–31). The Relation of Home Environment to Mastery Motivation among Hungarian Toddlers (Conference paper). In EECERA (Ed.), 28th EECERA Annual Conference: Early Childhood Education, Families and Communities. Abstract book. (pp. 113). European Early Childhood Education Research Association – EECERA, University of Technology and Economics, Budapest.
- Nyitrai, Á., Podráczky, J., & Józsa, K. (2018, August, 28–31). Dimensions of Mastery Motivation in Hungarian Toddlers. In EECERA (Ed.), 28th EECERA Annual Conference: Early Childhood Education, Families and Communities. Abstract book. (pp. 113). European Early Childhood Education Research Association – EECERA 2018 Conference. University of Technology and Economics, Budapest.
- Szenczi, B. & Józsa, K. (2018, August, 15–17). Mastery motivation of mild intellectually disabled and typically developing school children. In Book of Abstracts. 16th International Conference on Motivation (ICM) EARLI SIG 8 ICM 2018 in Aarhus University, Aarhus, Denmark. 4. <http://conferences.au.dk/icm-2018/>

- Józsa, K., Barrett, K. C. és Morgan, G. A. (2017, April 6–8). A computer based assessment of mastery motivation for young children: Reliability and validity of a new measure.(Conference paper) Presented at a symposium on Measuring mastery motivation in early childhood: Methodological advances and challenges at the Society for Research on Child Development: 2017 SRCD Biennial Meeting, Austin, Texas, USA.
- Barrett, K. C., & Józsa, K. (2016, July 10–14). Computer tablet assessment of executive functions and their relations to school readiness and socioemotional health in Hungarian and American children (Symposium paper). In ISSBD (Ed.) 24th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development, Final Program (pp. 188). Vilnius, Lithuania.
- Józsa, K., Barrett, K. C., & Morgan, G. (2016, July 10–14). New computer based assessment of mastery motivation for young children (Symposium paper). In ISSBD (Ed.), 24th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development, Final Program (pp. 178). Vilnius, Lithuania.
- Hwang, A-W., Wang, J., Józsa, K., Liao, H-F., Wang, P-J., & Morgan, G. A. (2016, June 8–10). Cross-cultural validation of the factor structure of the dimensions of mastery questionnaire in preschool children: A multi-group invariance analysis (Symposium paper). International Society on Early Intervention (ISEI) Conference, 2016. Stockholm, Sweden.
- Józsa, K., Barrett, K. C., Stevenson, C., & Morgan, G. A. (2016, June 8–10). A new computer-tablet assessment of mastery motivation for preschool children. (Symposium paper). International Society on Early Intervention (ISEI) Conference, 2016. Stockholm, Sweden.
- Lee, P.-T., Barrett, K. Józsa, K., Stevenson, C., & Morgan, G. A. (2016, March 17–19). Mastery motivation and executive function of young children in the US and Hungary (Conference paper). Society for Research in Human Development 20th Biennial Conference, 2016, Denver, Colorado, USA.
- Dillard, M., Barrett, K. C., Morgan, G. A., Stevenson, C., Józsa, G., & Józsa, K. (2015, May 1). Assessing school readiness using fun, age-appropriate computer tablet games. Poster for CSU Ventures Innovation Symposium. Fort Collins, Colorado, USA.
- Stevenson, C., Morgan, G. A., & Józsa, K. (2015, Apr. 17–18) Game-like, computer-based tasks to assess mastery motivation and executive function for school readiness. Presented as a workshop at the 2015 Rocky Mountain Early Childhood Conference, Denver, Colorado, USA.
- Józsa, K., & Morgan, G. A. (2014, Oct. 13–15). Preschools and school readiness in Hungary and the U.S.: Issues related to the motivational aspects of readiness (Conference paper). Critical Questions in Education Conference (pp. 6). Louisville, KY, USA.
- Józsa K., Morgan, A. G., & Barrett, K. C. (2014, Oct. 13–15). Mastery motivation and executive function in american and hungarian 4 to 8 year-old children (Conference paper). Critical Questions in Education Conference (pp. 7), Louisville, KY, USA.
- Wang, J., Józsa, K., & Morgan, A. G. (2014). Measurement Invariance across children in US, China, and Hungary: A revised dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ) (Conference paper), 18th Biennial Developmental Psychology Research Group Conference. (pp. 45). Colorado, USA.

- Wang, J., Józsa, K., & Morgan, A. G. (2014, March 20–22). The Dimensions of Mastery Questionnaire (DMQ) Revised: Measurement Invariance across Children and Adolescents in US, China, and Hungary (Conference paper). 2014 SRA Biennial Meeting (pp. 30). Austin, TX, USA.
- Wang, J., Józsa, K. & Morgan, A. G. (2012, May 7–8). Developmental changes in mastery motivation in American, Chinese, and Hungarian Children (Conference paper). Program and Proceedings of the Developmental Psychology Research Group, 17th Biennial Research Retreat (pp. 20–21). Morrison, Colorado, USA.
- Józsa, K., & Morgan, A. G. (2012, Febr. 9–11). Filtering out invalid respondents based on the analysis of negative statements in Likert-scale questionnaires. Society for Research in Child Development. 2012 Themed Meeting: Developmental Methodology. Tampa, Florida, USA.
- Józsa, K. (2009, August 25–29). A longitudinal analysis of learning motivation between the ages of 10 and 14 (Conference paper). In EARLI (Ed.), *Fostering Communities of Learners*. 13th European Conference for the Research on Learning and Instruction. Amsterdam, Netherlands.
- Józsa, K. (2007, Aug. 27–Sept. 1). The development of mastery motivation at age 10–16. In B. Csapó, & Cs. Csíkos (Eds.), *12th European Conference for Research on Learning and Instruction: Developing Potentials for Learning*. Graduate School of Education (pp. 744–745). University of Szeged, Szeged, Hungary.

Bírálati rendszerű hazai konferenciaelőadások

- Amukune, S., & Józsa, K. (2020, Oct. 1–3). Game-based assessment of school readiness domains of 3-8 year-old children: A systematic literature review. In K. Józsa (Ed.), *Neveléstudomány – Válaszlehetőségek az új évezred kihívásaira* [Educational science – Possible answers for the challenges of the new millennium]. 13. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia [13th Training and Practice International Conference on Educational Science]: Program és Absztraktok [Program and Abstracts] (pp. 46). Szent István Egyetem, Gödöllő, Hungary.
- Amukune, S., Calchei, M., & Józsa, K. (2020, Oct. 1–3). Adaptation of questionnaire and task measures into a different culture for educational assessment of 3- 8-year-old children. In K. Józsa (Ed.), *Neveléstudomány – Válaszlehetőségek az új évezred kihívásaira* [Educational science – Possible answers for the challenges of the new millennium]. 13. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia [13th Training and Practice International Conference on Educational Science]: Program és Absztraktok [Program and Abstracts] (pp. 114). Szent István Egyetem, Gödöllő, Hungary.
- Calchei, M., & Józsa, K. (2020, Oct. 1–3). Adaptation of the Subject Specific Mastery Motivation Questionnaire in the context of the Republic of Moldova. In K. Józsa (Ed.), *Neveléstudomány – Válaszlehetőségek az új évezred kihívásaira* [Educational science – Possible answers for the challenges of the new millennium]. 13. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia [13th Training and Practice International Conference on Educational Science]: Program és Absztraktok [Program and Abstracts] (pp. 113). Szent István Egyetem, Gödöllő, Hungary.

- Calchei, M., Amukune, S., & Józsa, K. (2020, Oct. 1–3). The Russian and Romanian versions of Dimensions of Mastery Questionnaire: A preliminary psychometric analysis. In K. Józsa (Ed.), *Neveléstudomány – Válaszlehetőségek az új évezred kihívásaira* [Educational science – Possible answers for the challenges of the new millennium]. 13. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia [13th Training and Practice International Conference on Educational Science]: Program és Absztraktok [Program and Abstracts] (pp. 165). Szent István Egyetem, Gödöllő, Hungary.
- Csima, M., Józsa, K., Nyitrai Á., Podráczky J., & Steklács J. (2019, Nov. 7–9). Az elsajátítási motiváció vizsgálati lehetősége szemkamerás módszerrel. In A. Varga, H. Andl, & Zs. Molnár-Kovács (Eds.), „Neveléstudomány – horizontok és dialógusok” XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet (pp. 288). MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, Hungary.
- Józsa, K., Csima, M., Nyitrai Á., & Podráczky, J. (2019, April 25). A sikeres iskolai tanulás előfeltételei: A Kaposvár Vizsgálat In R. Kissné Zsámboki, I. Koloszar, & Cs. Horváth (Eds.), „Nemzetközi neveléstudományi irányvonalak és dimenziók határok nélkül” XII. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet (54–55). Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, Hungary.
- Józsa, K., & Zentai, G. (2019, Nov. 7–9). Az óvodáskori elsajátítási motiváció prediktív ereje a hatodik osztályos országos kompetenciamérés eredményeire. In A. Varga, H. Andl, & Zs. Molnár-Kovács (Eds.), „Neveléstudomány – horizontok és dialógusok” XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet (pp. 326). MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, Hungary.
- Nyitrai Á., Podráczky, J., & Józsa K. (2019, Nov. 7–9). Az elsajátítási motiváció jelenléte a bölcsődei és az óvodai nevelési alapprogramban. In A. Varga, H. Andl, & Zs. Molnár-Kovács (Eds.), „Neveléstudomány – horizontok és dialógusok” XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet (pp. 327). MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, Hungary.
- Amukune, S., Szabó N., & Józsa, K. (2019, Nov. 7–9). The adaptation process of an educational measurement: Creating the Kenyan version of FOCUS. In A. Varga, H. Andl, & Zs. Molnár-Kovács (Eds.), „Neveléstudomány – horizontok és dialógusok” XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia. Absztraktkötet (pp. 346). MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet Pécs, Hungary.
- Józsa, K., Nyitrai Á., & Podráczky, J. (2018, May 24–25). Bölcsődés gyermekek elsajátítási motivációjának összefüggése az otthoni, családi jellemzőkkel. Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete (Ed.), *Oktatás, gazdaság, társadalom – HuCER 2018*. Absztrakt kötet (pp. 99). Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete, Budapest, Hungary.
- Józsa, K., Barrett, K. C., Kis, N., Józsa, G., & Morgan, G. A. (2017, May 25–26). Kis-mackó: az elsajátítási motiváció és a végrehajtó funkció új, számítógépes mérési eljárása. In Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete (Ed.), *Innováció, kutatás, pedagógusok. HuCER 2017*. Absztraktkötet (pp. 104). Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete, Budapest, Hungary.

- Kis, N., & Józsa, K. (2016, May 26–27). A szülői nevelés, a gyermek elsajátítási motivációja és az iskolai teljesítménye közötti kapcsolat. A tanulás új útjai. HuCER 2016. Kaposvár, Hungary.
- Kis, N., & Józsa, K. (2017, April 6–8). Az otthoni környezet hatása az óvodás gyermekek elsajátítási motivációjára: egy longitudinális vizsgálat eredményei. In É. D. Molnár, & T. Vigh (Eds.), XV. Pedagógiai Értékelés Konferencia. Program és Absztraktkötet (pp. 36). Szegedi Tudományegyetem, Szeged, Hungary.
- Kis, N., & Józsa, K. (2016, April 21–23). Az otthoni környezet hatása a gyermek elsajátítási motivációjára óvodáskorban. In A. Zsolnai, & L. Kasik (Eds.), XIV. Országos Neveléstudományi Konferencia. Program. Absztraktkötet (pp. 368). MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, SZTE, Neveléstudományi Intézet, Szeged, Hungary.
- Józsa, K., & Kis, N. (2016, April 21–23). Confirmatory factor analysis of the subject specific mastery motivation questionnaires. In Gy. Molnár, & E. Bús (Eds.), CEA 2016 – 14th Conference on Educational Assessment: Program – Abstracts (pp. 85). University of Szeged, Szeged, Hungary.
- Kis, N., & Józsa, K. (2016, April 21–23). Relation between parenting style, mastery motivation and school achievement in adolescence. In Gy. Molnár, & E. Bús (Eds.), CEA 2016 – 14th Conference on Educational Assessment: Program – Abstracts (pp. 86). University of Szeged, Szeged, Hungary.
- Kis, N., & Józsa, K. (2015, Nov. 19–21). Az Elsajátítási Motiváció Kérdőívek tanári, szülői és tanulói változatának megerősítő faktoranalízise. In P. Tóth, I. Holik, & Z. Tordai (Eds.), XV. Országos Neveléstudományi Konferencia. Pedagógusok, tanulók, iskolák – az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa. Tartalmi összefoglalók (pp. 254). Óbudai Egyetem, Budapest, Hungary.
- Mucsiné Erdei, M., & Józsa, K. (2015, Nov. 19–21). Eltérő időpontban gyógypedagógiai iskolába kerülő tanulásban akadályozott tanulók elsajátítási motivációja a tanulók és tanárok vélekedése alapján. In P. Tóth, I. Holik, & Z. Tordai (Eds.), XV. Országos Neveléstudományi Konferencia. Pedagógusok, tanulók, iskolák – az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa. Tartalmi összefoglalók (pp. 271). Óbudai Egyetem, Budapest, Hungary.
- Mucsiné Erdei, M., & Józsa, K. (2015, April 23–25). A gyógypedagógiai intézménybe kerülés időpontjának hatása a tanulásban akadályozott gyermekek elsajátítási motivációjának alakulására. In Cs. Csíkos, & Z. Gál (Eds.), XIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia – 13th Conference on Educational Assessment (pp. 123). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, Hungary.
- Kis, N., Józsa, K., & Dombi, E. (2015, April 23–25). Az Elsajátítási Motiváció Kérdőív tanulói változatának megerősítő faktoranalízise. In Cs. Csíkos, & Z. Gál (Eds.), XIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia – 13th Conference on Educational Assessment (pp. 153). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, Hungary.
- Mucsiné Erdei M., & Józsa, K. (2015, July 25–27). Tanulásban akadályozott tanulók elsajátítási motivációjának alakulása a gyógypedagógiai iskolába kerülés idejének függvényében: tanulói és tanári vélekedések. Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete (pp. 43). Országos Szakmai Konferencia, Mohács, Hungary.

- Hricsovinyi, J., Józsa, K., & Szenczi, B. (2012, April 26–28). A számítógép- és a papíralapú Elsajátítási Motiváció Kérdőívek összehasonlító elemzése. In B. Csapó, & E. Tóth (Eds.), PÉK 2012 – X. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók (pp. 86). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, Hungary.
- Kis, N., & Józsa, K. (2012, April 26–28). A szülői nevelési stílus kapcsolata az elsajátítási motivációval. In B. Csapó, & E. Tóth (Eds.), PÉK 2012 – X. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók (pp. 88). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, Hungary.
- Szenczi, B., Hricsovinyi, J., & Józsa, K. (2011, April 11–13). A tanulási motiváció számítógépes vizsgálatának lehetőségei nemzetközi kitekintésben. In T. Vidákovich, & A. Habók (Eds.), PÉK 2011 – XI. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók (pp. 29). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, Hungary.
- Józsa, K. (2010, Nov. 4–6). Az elsajátítási motiváció változása 10–14 éves kor között. In Cs. Csíkos, & L. Kinyó (Eds.), X. Országos Neveléstudományi Konferencia: Új törekvések és lehetőségek a 21. századi neveléstudományokban. Program és Összefoglalók (pp. 203). SZTE Neveléstudományi Intézet, Szeged, Hungary.
- Hricsovinyi, J., & Józsa, K. (2010, Nov. 4–6). Az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusa egy megyeszékhelyen. In Cs. Csíkos, & L. Kinyó (Eds.), X. Országos Neveléstudományi Konferencia: Új törekvések és lehetőségek a 21. századi neveléstudományokban. Program és Összefoglalók (pp. 107). SZTE Neveléstudományi Intézet, Szeged, Hungary.
- Józsa, K., & Bratinkáné Magyar, É. (2007, October 25–27). A tanulási motiváció változásának longitudinális elemzése 4–8. osztály között. VII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Tartalmi Összefoglalók (pp. 68). Budapest, Hungary.
- Fejes, J. B. & Józsa, K. (2007, April 12–14). Kulturális eltérések az iskolai eredményességben és a tanulási motivációban: roma és többségi tanulók összehasonlítása. Tematikus előadás. In E. Korom (Ed.), PÉK 2007 – V. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók (pp. 40). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, Hungary.
- Józsa, K., & Fazekasné Fenyvesi, M. (2006, April 20–22). Tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációja. Szimpózium előadás. In K. Józsa (Ed.), PÉK 2006 – IV. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók (pp. 44). SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, Hungary.
- Józsa, K., & Fazekasné Fenyvesi, M. (2004, Jun 25). Az elsajátítási motiváció vizsgálatának lehetőségei tanulásban akadályozott gyermekeknél. Tematikus előadás. Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság és a Magyar Gyógyneveléstudományi Egyesületének XXXII. Országos Szakmai Konferenciája: Fogyatékoság itt-hon és Európában, Pécs, Hungary.

A témához kapcsolódóan a PhD fokozat megszerzése (2003.) előtt megjelent publikációk

Tanulmányok

- Józsa, K. (2002). Az elsajátítási motiváció pedagógiai jelentősége. *Magyar Pedagógia*, 102(1), 79–104.

- Józsa, K. (2002). Tanulási motiváció és humán műveltség. In B. Csapó (Ed.), *Az iskolai műveltség* (pp. 239–268). Budapest: Osiris Kiadó.
- Józsa, K. (2001). Ami nélkül nincs minőség: motiváció az iskolában. In Á. Komlossy (Ed.), *Minőség, színvonal, iskola: tudomány és közoktatás*. (123–140). Szeged: TIT.
- Józsa, K. (2001). Az elsajátítási motiváció és a kognitív kompetencia fejlesztése. In B. Csapó, & T. Vidákovich (Eds.), *Neveléstudomány az ezredfordulón: Tanulmányok Nagy József tiszteletére* (pp. 162–174). Budapest: Tankönyvkiadó.
- Józsa, K. (2000). Az elsajátítási motiváció szerepe a kritériumorientált pedagógiában. *Új Pedagógiai Szemle*, 50(10), 78–82.
- Józsa, K. (2000). Az iskola és a család hatása a tanulási motiváció alakulására. *Iskola-kultúra*, 10(8), 69–82.

Konferenciaelőadások

- Józsa, K. (2002, May). Az elsajátítási motiváció és az értelmi fejlettség összefüggése óvodáskorban. Tematikus előadás. A Magyar Pszichológiai Társaság XV. Nagygyűlése. Előadás-kivonatok (pp. 27). Szeged, Hungary.
- Józsa, K. (2001, August 28–Sept. 1). The relationship between mastery motivation and basic cognitive skills at age 4–12. In *Bringing Instruction to Learning: EARLI 2001: 9th European Conference*. Fribourg, Switzerland.
- Józsa, K. (2001, Oct. 25–27). Elsajátítási motiváció és kritériumorientált fejlesztés. (Szimpózium előadás). In B. Csapó (Ed.), *I. Országos Neveléstudományi Konferencia, Program, Tartalmi Összefoglalók* (pp. 102). MTA Pedagógiai Bizottság, Budapest, Hungary.